

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava: Keeleõpetaja mitmekeelses koolis

Irina Janovitš

**ÕPILASTE JA ÕPETAJATE SUHTUMINE VANASÕNADE
ÕPPIMISSE NING ÕPETAMISSE EESTI KEELE KUI TEISE
KEELE TUNDIDES PÕHIKOOLI III ASTMES**

Magistritöö

Juhendaja: Urve Aja, kna (õpetamise ja kasvatamise teooria ja meetodika),
TÜ Narva kolledž

NARVA 2024

Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse
eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Irina Janovitš, 20.05.2024

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents magistritöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Irina Janovitš:

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose magistritöö „Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes“, mille juhendaja on Urve Aja reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teose üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsensiga CC BY NC ND4.0, mis lubaba autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Irina Janovitš, 20.05.2024

SUMMARY

The topic of my master's thesis is "Students' and Teachers' attitude towards Learning and Teaching of Proverbs in classes of the Estonian as a Second Language in the Third Stage of Primary School".

An Estonian proverb says that a proverb is a golden word. Certainly, teaching proverbs and sayings is important when learning the mother tongue, where teaching proverbs is one part of value education. In learning Estonian as a second language, proverbs are a source of vocabulary, language structure and linguistic and cultural information. The goal of teaching Estonian as a second language by the end of elementary school is, according to the currently valid Basic National Curriculum, the knowledge of the Estonian language at the B2 level (National Curriculum of the Basic School, 2023. § 23), which in its description does not specifically mention the understanding and use of figures of speech in speech, but it must be kept in mind, that the use of figurative language is a part of language and culture that can be heard in the media and visible in the urban space, and the knowledge and use of which also enables the learner to enrich both oral and written speech. In addition, knowledge of fixed expressions helps to understand translation problems, i.e. how problematic is the direct translation of an expression and/or finding an equivalent in the learner's native language.

The aim of the master's thesis "Students' and Teachers' attitude towards Learning and Teaching of Proverbs in classes of the Estonian as a Second Language in the Third Stage of Primary School" is to find out the teachers' methodological approaches to teaching proverbs and the attitude of students and teachers towards the learning and teaching of proverbs in classes of the Estonian as a second language in the third stage of primary school.

To achieve the goal, the author tries to find answers to the following research questions in the empirical part:

1. What is the students' attitude towards learning proverbs in Estonian as a second language classes in grade III of elementary school?
2. What is the attitude of teachers towards the teaching of proverbs in Estonian as a second language classes in primary school level III?
3. What are the methodological approaches of teachers of Estonian as a second language to teaching proverbs in grade III of elementary school?

In order to achieve the goal of the Master's thesis and to find answers to the research questions, a survey was conducted, in which students and teachers were asked to answer an e-questionnaire. In order to achieve the objective of the Master's thesis, a survey study was conducted using a structured questionnaire and a combined method was used to collect and analyze data. The questionnaire contained both open and closed questions.

The study revealed that the attitude of students towards learning proverbs is positive. The study also revealed that teachers use a grammar-translation, communicative and vocabulary-based approach when teaching proverbs.

TÖÖS KASUTATUD MÕISTED

Aforism

lühike vaimukas vormilt teritatud lausung, mõttetera (EKSS, 2009)

Antivanasõna ehk modifitseeritud vanasõna

muudetud või ümber tehtud vanasõna, mille põhieesmärk pole enam õpetlikkus, vaid esmajoones vaimukus, üllatus, uudsus ja naljasaamine (Mieder & Litovkina, 2002)

Vormel

lause, värss v. lause- värsirühm, mis kordub eri teostes samas funktsioonis (EKSS, 2009)

Didaktilisus

õpetlik, õpetav (EKSS, 2009)

Emotiivne funktsioon

on emotsioone tekitav ekspressiivne funktsioon, mis on suunatud sõnumi saatjale. Keskendub kindla ja vahetu, kas tõese või teeseldud, emotsiooni loomisele ja adressandi tundmuste väljendamisele (Jakobson, 2012, lk 1735-1741)

Epideemiafolkloor

epideemiate ajal leviv folkloor, mis aitab toimuvat mõtestada (Hiemäe et al., 2020, lk 1012)

Fraseodidaktika

fraseoloogiliste üksuste õpetamine (Kayumova et al., 2019, lk 694)

Fraseoloogiline üksus ehk fraseologism

keeles tähenduslikult kokkusulanud püsiv sõnaühend, eriti idioom, püsivõrdlus vms (EKSS, 2009)

Grammatika-tõlke meetod

õpetamismeetod, milles keskendutakse teksti lugemisele ja tõlkimisele õppija emakeelde (Argus et al., 2021, lk 64)

Kommunikatiivne lähenemisviis

õpetamismeetod, milles keskendutakse tähendusele, autentsele keelematerjalile ja keelekasutusele (Argus et al., 2021, lk 66)

Kõnekäänd

rahvapärane piltlik ütlus mingi olukorra, nähtuse, eseme, omaduse vm iseloomustamiseks (EKSS, 2009)

Maksiim

-

üldist ellusuhtumist väljendav põhimõte, käitumisreegel v. juhtlause (hrl. aforismilaadses vormis) (EKSS, 2009)

Modifikatsioon

teisend, erikuju (EKSS, 2009)

Originaalvanasõna

vanasõnade kogumikus toodud vanasõna või selle variant (Aja, 2021, lk 251)

Parömioloogia

teadus vanasõnadest (Kello, 1999)

Paröömia

vanasõna, tarkussõna (VKL, 2012)

Referentsiaalne ehk viiteline funktsioon

funktsioon, mis on seotud kontekstiga ja kirjeldab situatsiooni, objekti või vaimset seisundit (Jakobson, 2012, lk 1735-1741)

Tsitaat

sõnasõnaline väljavõte tekstist (hrl. viitega autorile v. allikale), osund (EKSS, 2009)

Sõnavarapõhine meetod

õpetamismeetod, mille juures lähtutakse arusaamast, et keel koosneb kindlatest üksustest ja mallidest (Argus et al., 2021, lk 70)

Vanasõnaline ütlus

ei oma lauselist ülesehitust, on oma loomult fragment, mida tuleb „integreerida“ lausesse
(Mieder, 2004, lk 13)

Pragmaatiline

ainult tulemust, kasulikkust silmas pidav, praktilist külge rõhutav; millegi praktiliseks
vahendiks olev, praktiliselt rakendatav; (ajalookäsituse kohta) sündmuste põhjusi ning
järelduki selgitav; pragmatismile omane (VKL, 2012)

SISUKORD

LIHTLITSENTS.....	3
SUMMARY	4
TÖÖS KASUTATUD MÕISTED	6
SISSEJUHATUS	11
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE	14
1.1. Vanasõna mõiste	14
1.2. Vanasõnade päritolu	15
1.3. Vanasõnade didaktilisus	17
1.4. Vanasõnade keeleline ja kultuuriline potentsiaal.....	18
1.5. Vanasõnade kasutamine tänapäeval.....	19
1.6. Vanasõnade modifikatsioonid.....	21
1.7. Vanasõnade kasutamine pedagoogikas.....	23
1.8. Vanasõnade kasutamine võõrkeeles.....	24
1.9. Idioomide mõistmine ja kasutamine Euroopa Keeleõppe Raamdokumendi järgi	26
2. EMPIIRILINE OSA	29
2.1. Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused	29
2.2. Valimi moodustamine.....	29
2.3. Andmete kogumine	30
2.4. Andmete analüüsi meetod	31
3. UURIMISTULEMUSED JA JÄRELDUSED	32
3.1. Küsitluse tulemused.....	32
3.1.1. Intervjuus osalenud õpetajate ja õpilaste üldandmed.....	32
3.1.2. Õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes	34
3.1.3. Õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes	40
4. ARUTELU JA ETTEPANEKUD	51
4.1. Õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse	51

4.2. Õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse.....	52
4.3. Õpetajate metoodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele	54
KOKKUVÕTE	56
LISAD	68
Lisa 1. Kaaskiri direktoritele	68
Lisa 2. Küsimustik õpilastele.....	70
Lisa 3. Küsimustik õpetajatele	72
Lisa 4. Õpilaste vastused küsimusele, mis on vanasõna.....	75
Lisa 5. Õpilaste kirjutatud vanasõnad vene ja eesti keeles.....	76
Lisa 6. Aino Siiraku õpikutes esitatud ülesanded vanasõnadega	77

SISSEJUHATUS

Inglise-, saksa- ja venekeelses metoodilises kirjanduses on kasutusel mõiste „fraseodidaktika“, mille all peetakse silmas metoodilisi lähenemisi fraseologismide õpetamisele üldiselt. Eesti keeles ei ole ma sellise mõistega kokku puutunud ja metoodilises kirjanduses räägitakse kas vanasõnade, fraseologismide või rahvaluule lühivormide õpetamisest (viimane hõlmab ka mõistatusi). Vanasõnade ja kõnekäändude õpetamise kohta on uurimusi läbi viidud bakalaureuse- ja magistr tööde raames, nt

1. „Vanasõnade kasutamine inglise keele kui võõrkeele osaoskuste õpetamisel ja väärtustest kõnelemisel II kooliastmes“, bakalaureusetöö, Helene Kõiv. Tartu Ülikool, sotsiaal- ja haridusteaduskond, haridusteaduse (humanitaarained) õppekava, 2011;
2. „Vanasõnade kasutamine võõrkeele tunnis“, lõputöö, Oksana Tihhonova. Tartu Ülikooli Narva Kolledž, eesti keele õppetool, 2002;
3. „Inglise keele õpetajate arvamused vanasõnade õpetamise kohta III kooliastmes“, magistr töö, Karin Cowan. Tartu Ülikool, sotsiaalteaduste valdkond, haridusteaduste instituut, õppekava: Põhikooli mitme aine õpetaja, 2019;
4. „When in Rome, Do as the Romans Do”: Proverbs as a Part of EFL Teaching“, lõputöö, Maria Hanzen. Jönköping University, 2007;
5. „Eesti rahvaluule väikevormide ja rahvapäraste väljendite kasutamine eesti keele kui teise keele tunnis I ja II kooliastmes“, magistr töö, Tatjana Ulanova. Tartu Ülikooli Narva kolledž, eesti keele lektoraat, 2015.

Eesti keele kui teise keele õppes on vanasõnad sõnavara, keelestruktuuri ja keelekultuurilise informatsiooni allikaks. Nii vanasõnade kui ka kõnekäändude mõistmine võib aga olla raskendatud, kuna tegemist on piltliku keelekasutusega, mis võib kajastada õppijale tundmatut etnokultuurilist eripära. Eesti keele kui teise keele õpetamise eesmärgiks on vastavalt praegu kehtivale Põhikooli riiklikule õppekavale eesti keele oskus B2 tasemel põhikooli lõpus (RT I, 08.03.2023, 5), mis oma kirjelduses ei too konkreetselt välja piltlike kõnekujundite mõistmist ja kasutamist kõnes, samas tuleb silmas pidada, et piltlik keelekasutus on keele ja kultuuri osa, mis on kuuldav meedias, nähtav linnaruumis

ja mille teadmine ja kasutamine võimaldab õppija nii suulist kui ka kirjalikku kõnet rikastada. Lisaks sellele aitab püsiväljendite tundmine mõista tõlkeprobleeme, st kuivõrd problemaatiline on väljendi sõnasõnaline tõlkimine ja/või ekvivalendi leidmine õppija emakeeles.

Viimase 20 aasta jooksul välja antud eesti keele kui teise keele õpikutes on vanasõnu ja kõnekäände esitatud erineval viisil ja erinevas mahus: siin näeme nii õpikuid, kus vanasõnad on läbivalt esitatud igas teemas, kui ka neid, kus vanasõnad ja kõnekäänud puuduvad. Oma kogemusest tean, et keele püsiväljendite (siinjuures pean silmas vanasõnu ja kõnekäände) sisseviimine tundi võib tekitada probleeme: õpetaja ise ei ole teadlik vanasõna keelekultuurilisest taustast (komponentide tähendus, olustikulised reaalsed, hinnangulisus, kasutamisolukorrad) või hindab sellist keelematerjali koormavaks ja üleliigseks; õpilased võivad omalt poolt olla vanasõnade õppimisele vähemotiveeritud või leida materjali olevat liiga raske.

Sellest lähtuvalt on magistr töö eesmärk selgitada välja õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ja õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes ning õpetajate meetodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes?
2. Milline on õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes?
3. Millised on eesti keele kui teise keele õpetajate meetodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele põhikooli III astmes?

Magistr töö eesmärgi saavutamiseks kavatsen läbi viia küsitlusuuringu struktureeritud küsimustiku abil ja andmete kogumiseks ning analüüsimiseks kasutada kombineeritud meetodit.

Magistr töö koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis, teoreetilises osas, annan ülevaate sellest, mis on vanasõnad ja kust on nad keelde tulnud, mida tähendab vanasõna didaktiline funktsioon, kuidas vanasõnad ühiskonnas muutuvad ning kus saame tänapäeval vanasõnade kas traditsiooniliste või modifitseeritud vormidega kokku puutuda. Teises

peatükis annan ülevaate uuringu metoodikast: valimi moodustamisest, andmekogumise ja -analüüsi kasutatud meetoditest. Kolmandas peatükis esitan uurimistulemused ja järeldused. Sellele järgnevad tulemuste arutelu ja ettepanekud ning kokkuvõte.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE

Selles peatükis annan ülevaate mõistest „vanasõna“ ja vanasõnade tulekust keelde, mida tähendab vanasõna didaktiline funktsioon, kuidas vanasõnad ühiskonnas muutuvad ning kus me tänapäeval saame kokku puutuda vanasõnade kas traditsiooniliste või modifitseeritud vormidega. Allikatena olen kasutanud nii sõnaraamatuid kui ka Eesti ja välisriikide parömioloogide (vanasõnauurijate) töid.

Teoreetilises ülevaates lähtun sellest, et vanasõna ei ole mitte keeleline ja kultuuriline igand, vaid tänapäeval nii kirjalikus kui ka suulises kõnes kasutusel olev kõnekujund. Samuti toon välja, et vanasõnu õpitakse nii emakeeles kui ka võõrkeeles, mille kohta on nt vene, inglise, prantsuse ja saksa keeles kasutusel mõiste „fraseodidaktika“.

1.1. Vanasõna mõiste

Vanasõna mõiste defineerimisel on teadlastel olnud erimeelsusi, seda alates Aristotelesest kuni tänase päevani (Mieder, 2004, lk 2). Seda võib nimetada ka „vanasõna paradoksiks“, kus midagi lihtsat ja arusaadavat on tegelikult raske defineerida (*What goes ...*, 2004, lk 2). Siiski võib öelda, et tavaliselt mõistetakse vanasõna all vormilt lühikest mõtetera, milles kajastub eelmiste põlvkondade kogutud tarkus ning mis oma sisult annab edasi mingi nõuande või moraalnormi, mida tuleks järgida (Mieder, 1993, lk 8). Sarnaselt eelnevale toob A. Krikmann (1997, lk 8) erinevate parömioloogia klassikute definitsioonidest ühisosana välja neli vanasõnale iseloomulikku tunnust, milleks on traditsioonilisus, lühidus, didaktiline tendents ja poeetilisus.

Vanasõna määratlemisel pööratakse tähelepanu kahele aspektile – vormile ja sisule. Vormi juures märgitakse eelkõige ära vanasõna lühidus. Üldiselt võib välja tuua, et need on lausepikkused (Winick, 2003, lk 595), eestikeelsete tekstide kohta leiame täpsustusena, et siin võime kohata lühikesi, isegi kahesõnalisi vanasõnu, nt „Elu õpetab“, keskmise eesti vanasõna sisaldab aga 6 sõna; samas on üleskirjutusi ka üle 50 sõna sisaldavatest vanasõnadest (Hussar et al., 1984, lk 5).

Lisaks vanasõnade üldisele lühidusele on määravaks väljendi mõtteline lõpetatus ehk lauselisus. Need on lõpetatud mõtted, mida saab kasutada iseseisvalt, samas kui vanasõnalised ütlused või võrdlused on oma loomult fragmendid ning neid tuleb „integreerida“ lausesse (Mieder, 2004, lk 13).

Kui pöörata tähelepanu sisulisele küljele, siis peegeldavad vanasõnad kui rahvatarkusena tuntud mõtteterad varasemate põlvkondade tähelepanekuid ümbritseva elu ja maailma kohta (Eisen, 1993, lk 5), mis on rahvasuus jätkuvalt kasutusel (Hussar et al., 1984, lk 5). Vanasõnas üldistatakse inimkogemust, mis on standardiseeritud tüüpiliste eluliste olukordade jaoks (Bredis, 2017, lk 86). Samas, kui lähtuda sellest, et vanasõnad on situatsioonimärgid ja kuna situatsioone on väga erinevaid, siis on võimalik leida üksteisele täiesti vastu rääkivaid vanasõnu – see tähendab, et ka „väärad“ vanasõnad võivad teatud olukordades olla tõesed (Permjakov, 1979, lk 25). Siinkohal võib näiteks tuua vanasõnad „Pime kana ei leia tera“ (EV 8866) ning „Pime kana leiab ka tera“ (EV 8867), kus me näeme vanasõnade semantilist opositsiooni, ja vastavalt kõneolukorrale on mõlema vanasõnavariandi kasutamine õigustatud. Kahjuks tuleb nentida, et lühikeste ja üldistatud selgituste juures, mis vanasõna on, jääb tihtipeale tähelepanuta vanasõnade kui metafoorsete lühitekstide kasutus, funktsioonid ja tähendus erinevates kasutusjuhtudes (Mieder, 2004, lk 2). Samuti märgib ka A. Krikmann (1978, lk 83-84) ära vanasõnade semantilise määramatuse – vanasõnades on olemas semantiline potentsiaal, kuid lõplik tähendus avaldub siiski alles vanasõna kasutamisel kõnes.

Arvesse võttes vanasõna mõiste defineerimise keerukust, mõistan oma magistritöös „vanasõna“ all lühikest õpetliku sisuga lõpetatud lauset, millele on iseloomulik kujundlikkus.

1.2. Vanasõnade päritolu

Kuigi vanasõnad kajastavad keele ja kultuuri omapära, ei piirdu ühes keelekultuurilises ruumis kasutatavate vanasõnade allikad siiski ainult selle rahva vaimuvaraga. Euroopa rahvaste vanasõnadel on ühiseid allikaid, mille tõttu võib sarnaseid vanasõnu leida eri rahvaste keelekultuuris. Euroopale ühiseid vanasõnu on uurinud ning neid kirjeldanud mitmed teadlased (nt Mieder, 2014; Reitsak, 1967), kuid siiani ei ole selgitatud, mida mõistetakse „ühiste vanasõnade“ all ning millised kriteeriumid peaksid olema täidetud, et neid nimetada „ühisteks“. Seetõttu on tähtis Paczolay (1997, lk 13) antud definitsioon

mõistele *common European proverbs* („Euroopa ühised vanasõnad“), mida ta tegi kahe kriteeriumi abil:

- 1) vanasõna peab olema kasutusel vähemalt ühes Euroopa peamiste regioonide keeles: Kesk-Euroopas, Ida-Euroopas, Põhja-Euroopas, Lõuna-Euroopas ja Lääne-Euroopas;
- 2) vanasõna variant on tuntud vähemalt 28 keeles, mis tähendab, et seda kasutatakse rohkem kui pooltes keeltes 55-st uuritust.

Üks selline ühine allikas Euroopa vanasõnadele on kreeka ja rooma antiikkirjandus, milles kajastunud tarkuseterad levisid peamiselt ladina keele kaudu (Mieder, 2004, lk 10). Vanasõnu sisaldavate tekstide tõlkimisel ning nende laialdasel levikul mängis suurt osa Erasmus Rotterdamist (Paczolay, 2007, lk 64). Näiteks võib tuua Plautuse komöödiast „Kolm münti“ („Trinummus“) pärit „*Tunica propior pallio est*“, mis on tuntud inglise keeles kui *The shirt is closer [to the body] than the coat*, ungari keeles *Közelb az ing az czuhánál* (Paczolay, 2007, lk 67), eesti keeles on kasutusel vormis „Oma särk on ihule kõige ligem“ (EV 7971).

Teine ühine allikas mitte ainult Euroopas, vaid ka mujal on Piibel. Kuna Piibel on tõlgitud Euroopa rahvuskeeltesse, on Piiblist pärit õpetussõnad väga laialdase levikuhaardega. Siinkohal tuleb ära märkida, et vanasõna mõiste ingliskeelne vaste „*proverb*“ on oma olemuselt homonüüm, tähendades nii vanasõna kui ka piibli õpetussõna. Mõiste on etümoloogiliselt pärit ladinakeelsest *proverbium*, milles eesliide *pro-* on tähenduses “eel-”, “enne” ning *verbum* tähendab “sõna”. Vanasõna mõiste kontekstis mõistetakse selle all lühikest, traditsioonilist ütlust, milles väljendatakse ilmselget tõde või üldiselt tuntud kogemust, Piibli kontekstis aga kui mõistatuslikku ütlust, „milles peitub sügav tõde“ (Webster’s New World Dictionary, 1988).

Piiblist pärit õpetussõnade päritolu on tihtipeale kasutajate poolt ununenud ja neid võetakse kui üldtuntud ja laialt kasutusel olevaid vanasõnu, mitte aga kui Piibli õpetussõnu (Mieder, 2004, lk 11). Paczolay (2007) toob välja, et selliste vanasõnade hulka kuuluvad näiteks „Kuidas külvad, nõnda lõikad“ (EV 5150), „Kes ei tööta, see ei söö“ (EV 12448), „Kes teisele auku kaevab, see ise sisse langeb“ (EV 11835), seejuures vanasõna „Kuidas külvad, nõnda lõikad“, mille allikaks on „Pauluse kiri galaatlastele, 6:7“, omab vastet 52 keeles, „Kes ei tööta, see ei söö“ (Pauluse teine kiri tessalooniklastele, 3:10) – 43 ja „Kes teisele

auku kaevab, see ise sisse langeb“ (Õpetussõnad, 26:27) – 48 vastet erinevates Euroopa keeltes.

Kolmandaks allikaks on keskaja ladinakeelne kirjandus, mil ladina keelel oli *lingua franca* staatus. Mitmetel keskajast pärit ladinakeelsetel vanasõnadel on teistes keeltes ekvivalentsed vasted: „Kõik pole kuld, mis hiilgab“ (vasted 47 keeles), „Uus luud pühib puhtaks“ (47 vastet), „Kui kass on ära, on hiirtel pidu“ (46 vastet) (Paczolay, 1997).

Sarnaselt eeltoodule saame kõikidest nendest allikatest – kreeka antiikkirjandus, rooma vanasõnad ja lendväljendid, Piibel, keskaegsed usu- või teadustekstid – rääkida ka eesti keele kontekstis (Reitsak, 1967, lk 165-174). On selge, et nn Euroopa vanasõnadel on ühine prototüüp, kuid eesti keele puhul peab vaatama, milline Euroopa keel on olnud vanasõna edastajaks. Lähtudes ajaloolistest kontaktidest ja sidemetest on võimalusi peamiselt kaks – kas saksa või vene keel, näiteks vanasõnad, mis kajastavad kirikuõpetust või on pärit Piiblist, on tõenäoliselt laenatud saksa keelest, kuna luteri kirikus pidasid jumalateenistusi saksa päritolu pastorid, keda oli kasvatatud saksakeelse vaimuliku kirjanduse kaudu (Reitsak, 1967, lk 176).

Ühelt poolt on vanasõnad kindlalt seotud ühe rahvusega ja neis kajastuvad selle rahva kultuurile omased mõisted, eelistused ja väärtushinnangud, teiselt poolt on paljud vanasõnad „universaalsed“, võimaldades mõista üldisi väärtusi ja moraalinorme ka väljaspool oma kultuuri.

1.3. Vanasõnade didaktilisus

Vanasõnades väljendatakse mõtteid eelistuste ja eelistatud käitumise kohta (Arutjunova, 1998, lk 256). Käitumisnormide ja nõuannete esitamine õpetuse, käsu või keelu vormis annab tunnistust vanasõnade didaktilisusest (Hussar et al., 1984, lk 12). Didaktilisus on omane paröömiade erinevatele tüüpidele, mis oma sisult hõlmavad inimtegevuse erinevaid valdkondi (Savenkova, 2002, lk 54). Siinkohal tuleb märkida, et paröömiade klassi on näiteks G. Permjakov (1988, lk 80) liigitanud üle 20 tüüpi keelelisi klišeesisid – rahvalikke ütlusi, millel on lauseline struktuur või mis on esitatud lühilauseite jadana. Samuti kasutab Zaikauskienė oma doktoritöös mõistet „paröömia“ nii vanasõnade ja vanasõnaliste ütluste kohta kui ka laiemalt, lisades paröömiade nimekirja ka kõnekäänud, argivormelid, fraseoloogilised üksused, aforismid, maksimid ja tsitaadid (Baran, 2012, lk 192).

Didaktilisuse ehk õpetlikkuse, millega antakse edasi mingi kasulik õpetus või nõuanne, toob vanasõnade pragmaatilise funktsioonina välja ka Permjakov (1988, lk 88-89), esitades teiste funktsioonidena modelleeriva (*моделирующая*), prognoosiva (*прогностическая*), maagilise (*магическая*), negatiiv-kommunikatiivse (*негативно-коммуникативная*), meelelahutusliku (*развлекательная*) ja ornamentaalse (*орнаментальная*). Vanasõnades hinnatakse niisuguseid positiivseid isikuomadusi nagu töökus („Töö kiidab tegijat“), headus („Hea sõna võidab võõra väe“), ausus („Aus nimi on kallim kui kuld“) jt. Selliste õpetuste kõrval võib aga näha ka ettevaatusele, alandlikkusele ja kannatlikkusele üleskutsuvaid vanasõnu, mis näitab ühelt poolt talupoja elukogemust, kuid samuti ka olukordi, millega inimestel tuli oma elus või töös kokku puutuda. (Hussar et al., 1984, lk 12-13).

Vanasõnade didaktiline funktsioon on olnud põhjuseks nende kasutamisel õppe- ja kasvatustöös. Vanasõnades sisaldub tarkus, mida on kasutatud kui „didaktilist tööriista“ laste kasvatamisel ja õpetamisel ning millel on siiani suur tähtsus pedagoogikas. Vanasõnu kasutatakse nii emakeele kui ka võõrkeele õppes. Euroopas on see traditsioon pärit juba keskajast, kui ladinakeelseid vanasõnu kasutati tõlkimisharjutusteks ja selleks, et õpetada lastele käitumisnorme (Mieder, 2014, lk 40-41).

1.4. Vanasõnade keeleline ja kultuuriline potentsiaal

Lisaks vanasõnade õpetlikule üldsemantikale on tähtis mõista vanasõnu kui oma või teise keele ja kultuuri allikat. Kasutatavad kujundid on alati seotud kindla „keelelise kogukonna“ materiaalse, sotsiaalse ja vaimse kultuuriga, mis annab teavet kultuurilisest ja rahvuslikust kogemusest ja traditsioonidest (Telija, 1996, lk 215). Samuti võimaldab vanasõna otsene, sõnasõnaline mõistmine aru saada vanasõna komponentidest, võrrelda neid omakeelse vanasõna kujunditega (Aja, 2016, lk 92). Kõrvutades eesti ja vene vanasõnade erinevaid temaatilisi rühmi võib nende seas leida nii ekvivalente, osalist sarnasust (sarnasus vanasõna tähenduses ja kasutatud kujundites või sarnasus ainult vanasõna tähenduses, kuid kasutatud kujundid erinevad) kui ka etnokultuuriliselt markeeritud (ainult kindlale keelele ja kultuurile omaseid) vanasõnu (nt Aja, 2011; Bredis, 2017). Näiteks võib tuua vene-eesti ekvivalendi „Armastad liugu lasta, siis armasta ka kelku vedada“ – „*Любишь кататься – люби и саночки возить*“ (Aja et al., 2012, lk 25); osalise vaste, kus ühesugune mõte on erinevalt sõnastatud: „Narre tuntakse naerust“ –

„Смех без причины – признак дурачины“ (Aja et al., 2012, lk 94) ja etnokultuuriliselt markeeritud vene vanasõna „Гость нá гость – хозяйну радость“ („Külaline külalise vastu – rõõm peremehele“) (Aja et al., 2012, lk 35).

Juba Wilhelm von Humboldt tõi välja, et iga keel kannab rahva vaimu ning tegelikult on erinevate keelte puhul tegemist erineva maailmavaatega (Humboldt, 1985, lk 370). Nii ka iga rahva vanasõnades peegeldub selle rahva sisemaailm, tema eripära ja peamised väärtushinnangud, mis ühendavad mineviku olevikuga (Snegirjov, 1996, lk 151). Eesti vanasõnades kajastuvad peamiselt talupoja mõttelaad ja ja tähelepanekud, mida on näha ka vanasõnades kasutatud kujundite puhul (Hussar et al., 1984, lk 12).

Arvestades seda, et etnokultuurilise markeeringuga vanasõnade kõrval on palju kas rahvusvahelisi või rahvusvaheliselt mõistetavaid vanasõnu (näiteks annavad edasi laialt levinud väärtust), siis aitab vanasõnade kasutamine kõnes inimestel näha kultuuridevahelisi sarnasusi ning lähendab sellega inimesi. Teisest kultuurist pärit inimese kui „võõra“ tunnetamine võib väheneda, kui mõistetakse, et vanasõna kajastab eri rahvaste sarnast kogemust. Kuigi mõnikord võib tunduda, et väljaspool „oma“ kultuuri ja keelt pärit inimesed ei suuda mõista vanasõnu, ületavad vanasõnad ühe kindla keele ja kultuuri piire (Lauhakangas, 2007, lk 83-84).

Ülaltoodu näitab, et lisaks vanasõnade õpetlikule ehk didaktilisele sisule annavad nendes kasutatud sõnavara ja kujundid teavet keele ja kultuuri kohta, mis võimaldab vanasõnade kasutamist mitte ainult laste kasvatamisel ja emakeele õpetuses, vaid ka võõrkeele õppes. Suur hulk Euroopa kultuuriruumis kasutatavaid ühiseid vanasõnu võimaldab eri rahvusest inimestel tunnetada kultuuridevahelisi sarnasusi.

1.5. Vanasõnade kasutamine tänapäeval

Valdkonnad, kus vanasõnu kõnes kasutatakse, on väga erinevad. Peamisteks võib pidada meediat, kõnet ja poliitilisi vaidlusi (Lau et al., 2004, lk 14). Mokijenko ja Nikitina (2011, lk 8) märgivad, et vanasõnade pragmaatilise funktsiooni tõttu mõjutada lugejat või kuulajat on nad tänini kasutusel suulises kõnes, ilukirjanduses, publitsistikas, raadios ja televisioonis, reklaamides, internetiportaalides ja -jututubades. Kujundid ja emotsionaalsed varjundid, mida kasutatakse vanasõnades, aitavad edasi anda suhtumise olukorda või inimesse.

Võttes aluseks ajalehtedes avaldatud artiklite pealkirju tõi Järv (2000, lk 216) ühena neist välja poliitikute kõned, kus toetutakse vanasõnale kui anonüümsele, kuid autoriteetsele tekstile, võimaldades kõnelejal luua kontakt kuulajaga ning muuta kasutussituatsioon meeldejäävaks. Selline võte haakub Lauhakangase (2007, lk 82) esitatud vanasõnade funktsiooniga, mille ta esitas seitsme paradoksi kaudu ja kus üheks binaarseks opositsiooniks on „turvalisus“ – „riskimine“. Selles opositsioonis tuuakse välja, et vanasõnade kasutamine kõnes on ühelt poolt turvaline, kuna see on kui autoriteetsele allikale toetumine, samas võib see olla riskantne, arvestades, et see võib segada või mõjutada otsustamist.

Lisaks sellele kasutatakse vanasõnu ka ajakirjanduses. Kasutades lihtotsingut võtmesõnadega „vanasõna“, „rahvatarkus“, „kõnekäänd“ ja „vanarahvas“, leidis Järv (2000, lk 220), et ajalehtedes Eesti Päevaleht (internetivariant alates 04.10.1995) ja Tartu Postimees (internetivariant alates 24.11.1995) oli internetilehe algusest kuni 13.11.1997 ilmunud 231 artiklit, milles „viidatakse“ vanasõnale. Püüdes artikleid tinglikult jagada rubriikidesse, märgib Järv, et kõige sagedamini kasutati vanasõnu artiklites, milles räägiti poliitilistel teemadel (19%), kuid oluliselt alla ei jäänud ka rubriik „Lugejakirjad“ (18,6%) ning „Kultuur“ (16,9%). Uurides vanasõnade kasutust tekstis, märgib Järv (lk 237), et kui suulises kõnes kasutatakse vanasõnu pigem kõne lõpus eelõeldu kokku võtmiseks, siis ajalehetekstides kasutatakse neid suuremalt jaolt teksti alguses, mida võib põhjendada kirjaliku teksti suurema läbimõeldusega. Oma magistritöö koostamisel ei leidnud ma selle kohta uuemaid eestikeelseid teadusuuringuid.

Briti meediatekstide uuring aastatel 2016-2019 näitas lisaks vanasõnatekstide kasutamisele poliitilistes artiklites nende tugevat hinnangulisust kasutamisolukordades: neid võidi kasutada ironiliselt ja hukkamõistvalt või esitades rahustavaid lubadusi (Musolff, 2020, lk 135).

Eraldi tasub peatuda vanasõnade kasutamisel ilukirjanduses. Maailmakirjanduses kasutatud vanasõnade bibliograafiline väljaanne (Mieder, Bryan, 1996) hõlmab ühtekokku 2654 kirjet vanasõnade kohta, mis on leitud erinevatest kirjanduslikest töödest (sh uurimistööd). Vanasõnade kasutamise sagedus on autoritel väga erinev, kuid arvestades, et vanasõnad on folkloorižanr ja eelmiste sajandite suulist kõnet me enam kuulda ei saa, on kirjandusteosed

heaks vanasõnade „hoidlaks“ ning allikaks parömioloogilistele uuringutele. (Mieder, 2014, lk 38).

Ilukirjanduslike teoste puhul on kindlasti üheks probleemseks valdkonnaks fraseologismide ja vanasõnade tõlkimine. Nagu eelpool oli märgitud, võivad tekstides kasutusel olla etnokultuuriliselt markeeritud vanasõnad, millele ei ole teises keeles võimalik vastet leida. Nii märgib Aja (2016, lk 96) vene kirjandusklassiku A. Gribojedovi satiirilise komöödia „Häda mõistuse pärast“ näitel, kuidas komöödia pealkirjana kasutatud fraseoloogiline väljend „häda mõistuse pärast“ edastab eesti keeles mõtet mitte eriti targast inimesest, samas kui venekeelse „*горе от ума*“ puhul on tegemist vanasõnade kombinatsiooniga, mis mõningate andmete kohaselt oli Gribojedovi algsetes tekstides kirjas epigraafina „*Всем глупым – счастье от безумья / всем умным – горе от ума*“ („Kõigile rumalatele - õnne hullusest / kõigile tarkadele - häda mõistuse pärast“), kus komponenti „*горе от ума*“ („häda mõistuse pärast“) on kasutatud, vastupidiselt eesti keelele, targa ja haritud inimese kohta. Samuti võib vanasõnade tõlkimise puhul täheldada komponentide või lause ülesehituse muutmist, mis mõjutab teksti vastuvõttu (Aja, 2016, lk 98).

Lähtudes vanasõnade laiast temaatikast, näeme, et neid on võimalik kasutada väga erinevates valdkondades. Seda on kinnitanud ka uuringud, mis on samuti näidanud, et vanasõnu kasutatakse tänase päevani nii suulises kui ka kirjalikus kõnes.

1.6. Vanasõnade modifikatsioonid

Vanasõnauurijad teevad vahet vanasõna erinevate variantide ja nende modifikatsioonide vahel. Kultuuris võib ühel vanasõnal olla juurdunud erinevad vormid, vene keele näitel võib tuua välja „*Всяк (каждый, каждый человек) кузнец своего / Всяк [сам] своего счастья кузнец*“ („Igaüks (igauks, iga inimene) on sepp / igauks [ise] on oma õnne sepp“), „*Обжегшись на молоке дуют / дуешь / станешь дуть и на воду*“ („Olles piimast põletatud, puhutakse / sina puhud / hakkad puhuma ja vee peale“). Sellisel juhul on meil tegemist ühe vanasõna erinevate variantidega. Vanasõna tahtliku, eesmärgipärase muutmise korral on aga tegemist vanasõna modifikatsiooniga ehk transformatsiooniga (Aja, 2021, lk 249-250).

Selliseid modifitseeritud vanasõnu nimetab W. Mieder (2004, lk 28) antivanasõnadeks, mis on oma olemuselt satiiriline või humoorikas keelemäng. Parömioloogid, uurides antivanasõnade kasutamisuhtumeid ja vorme on täheldanud modifitseeritud vanasõnade kasutamise tõusu (Litovkina, 2017, lk 17). Nii nagu traditsiooniliste vanasõnade puhul, on antivanasõnade kasutamise temaatika ja valdkonnad väga erinevad – filosoofilistest ajakirjadest multifilmideni, kuid eriti sageli on nad kasutusel reklaamides eesmärgiga püüda lugejate tähelepanu (Litovkina, 2017, lk 21).

Kõige kergemini on võimalik suure hulga inimeste tähelepanu haarata linnaruumis üles pandud plakatitega. Nii ilmusid 2017. aastal Eesti linnades reklaamistendidele antivanasõnad, mille eesmärk oli tõsta teadlikkust tööohutusest, näiteks „Kellel pea ei jaga, sellel jagatakse jalad“ (originaal: „Kui/kellel pea ei jaga, siis/sellel jagavad jalad“) või „Käsi ei kuku kännust kaugemale“ (originaal: „Käbi ei kuku kännust kaugemale“) (Aja, 2021, lk 254). Antivanasõnade puhul tuleb aga välja tuua, et kui originaalvanasõnadele on omane piltlikkus, siis juhuslike, ainult kindla olukorraga seotud modifikatsioonide puhul on tegemist otsese tähendusega ning selle kasutamine on piiratud ainult selle situatsiooniga (Aja, 2021, lk 256).

Nii nagu traditsioonilisi vanasõnu, nii kasutatakse ka modifitseeritud vanasõnu ajakirjanduses. Järv (2000, lk 234) toob välja artiklite pealkirjad, kus on vanasõnu modifitseeritud: „Suured sulid ikka tõllas“, „Pool muna ei asenda tervet“, „Kured läinud, aga kurja ilma polegi“.

Lisaks sellele võivad erinevad situatsioonid esile kutsuda antivanasõnade loomise. Siia alla kuuluvad kriisiolukorrad, nagu seda oli pandeemia periood. Niinimetatud epideemiafolkloor baseerub samuti tuntud vanasõnadelt ja nende muutmisel. Koroonapandeemia ajal kasutati tervishoiualastel reklaamplakatitel Eestis nii originaalvanasõnu, nt „Tervis on parem kui rikkus“, „Igal pool on hea, kodus kõige parem“ kui ka uusi vorme, nt „Parem üks nädal liiga kaua kui üks päev liiga vähe“, „Hirmul on Hiina silmad“ jms (Hiimäe et al., 2020, lk 1011 - 1023).

Antivanasõnade kohta on koostatud kogumikke ja sõnaraamatuid. Esimene antivanasõnade ingliskeelne kogumik „*Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs*“, kuhu kuulub ühtekokku 3000 teksti, anti välja 2002. aastal. Kogumiku materjal on pärit veebilehtedelt,

multifilmidest, tänavagrafitist, karikatuuridelt, ajalehtedest jm. Juba see nimekiri näitab, kui võrdlevalt levinud on vanasõnade modifitseerimine ja nende kasutamine.

Oma kogemusest tean, et antivasõnade loomine ning nende mõistmine, neis peituva keelemängu nägemine on võimalik ainult sel juhul, kui kuulaja või lugeja on teadlik vanasõna algvormist. Vastasel juhul ei saavutata loodetavat efekti ja modifitseeritud vanasõna jääb arusaamatuks.

1.7. Vanasõnade kasutamine pedagoogikas

Vanasõnade didaktilise funktsiooni tõttu on nad laialt kasutusel pedagoogikas, seda nii keeleõppe kui ka üldkasvatuse eesmärgil, edastades väärtushinnanguid ja sotsiaalseid oskusi (Mieder, 2014, lk 40).

Vanasõnadega tutvumine saab alguse juba lasteaias, mis on tähtis, kuna vanasõnade õppimine lapsepõlves mõjutab hoiakuid ja arusaamu täiskasvanuna: need vanasõnad jäävad meelde ja neid kasutatakse oma kõnes vastavalt olukorrale (Granbom-Herranen, 2012, lk 93).

Eestis kasutusel olevad „Tarkuste hoidised“ aitavad lasteaias õpetada lastele, milline käitumine on vanasõnas edastatud väärtuse taga. Tegemist on klaaspurgiga, mille sees on rulli keeratud vanasõnad. „Tarkuste hoidiste“ jaoks koostatud metoodika "Väärtuskasvatuse Tarkuste Hoidise abil" (Mitt, 2012) annab õpetajatele tuge ja ideesid tööks vanasõnadega. Metoodikas antakse selgitusi alusväärtustest, väärtuste omandamisest, võimalustest kasutada rahvakultuuri väärtuste kasvatamisel, nõuandeid konkreetseteks tegevusteks nii õpetajale kui ka lapsevanemale. Lasteaiaõpetajate seas läbi viidud uuring näitas, et 83 vastanust 44% kasutavad metoodikat osaliselt, st mõnda pakutud tegevustest, samas 21% respondentidest kasutab metoodikat täielikult (Aruste, 2014, lk 19).

Magistritöös vanasõnade mõistmisest 6-7-aastaste laste seas kinnitas läbiviidud uurimus (Teras, 2019), et üle poolte lasteaiasõpetajatest kasutab vanasõnu sageli ning ükski ei vastanud, et ei kasuta üldse. Domineeriv oli sõnalise meetodi kasutamine, mille alla kuulusid vestlused, juttude lugemine, juttude selgitamine, kuid ka konfliktolukordade lahendamisel moraliseeriva kokkuvõtte tegemine. Valdavalt olid kasutusel heade kommete ja töökusega seotud vanasõnad. Samuti näitasid uuringu tulemused, et vanasõnade selgitamiseks kasutasid õpetajad peamiselt omasõnalisi selgitusi. Autor toob välja vajaduse

kasutada lühijutukesi, et luua lastel kujutluspilt olukorrast, kus on sobilik vanasõna kasutada (Teras, 2019, lk 24-31).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vaatamata sellele, et vanasõnades räägitakse mineviku kogemusest, hinnatakse vanasõnas kajastatud mõtet oleviku seisukohalt. See tähendab, et kõneleja annab „vanale“ teadmisele omapoolse kinnituse. Kuna vanasõna edastab mitte ühe inimese, vaid üldist hinnangut või vaatluste põhjal tehtud järeldust, on vanasõnu võimalik kasutada pedagoogikas laiemalt (Maxbuba & Azimova, 2023, lk 173).

1.8. Vanasõnade kasutamine võõrkeeleõppes

Olen vendunud, et tänapäeval on iseenesestmõistetav lisada võõrkeeleõppesse fraseoloogilised komponendid. Fraseoloogiliste üksuste õpetamist nimetatakse fraseodidaktikaks (Kayumova et al., 2019, lk 694). Fraseodidaktika on distsipliin, mis tänapäevase keeledidaktika valdkonnas leiab üha rohkem levikut (Ray, 2017, lk 29). Kuigi eesti keele sõnaraamatud sellist mõistet ei esita ning pigem räägitakse üldistatult vanasõnade ja kõnekäändude õpetamisest, võiks ka eesti keeles see mõiste eesti keele kui teise keele didaktikas kasutusel olla.

Fraseoloogia (sh vanasõnade) tundmine arendab õppija suhtluspädevust ning võimaldab tal olla võimalikult ühel tasandil emakeeles kõnelejaga. (Rodriguez & Vorobiova, 2022, lk 3216) García Muruais (1998, viidatud Rodriguez & Vorobiova, 2022 kaudu) on välja toonud erinevad põhjused, miks on vajalik rikastada võõrkeeleõpet fraseoloogiliste üksustega, näiteks:

- 1) Nad täidavad kõnes nii referentsiaalset ehk viitelist kui ka emotiivset funktsiooni, kuna neid saab kasutada erinevates kontekstides;
- 2) Fraseoloogilised üksused lisavad suulisele kõnele spontaansust, soravust ja autentsust;
- 3) Fraseoloogilised üksused edastavad sotsiokultuurilist informatsiooni.

Võõrkeeleõppes kajastavad vanasõnad õpitava keele kultuuri ning tavaliselt esitatakse õpikutes vähemalt mõned vanasõnad koos nende juurde koostatud harjutustega (Mieder, 2014, lk 41). Vanasõnu kasutatakse erinevatel eesmärkidel ja erinevatel uue materjali omandamise etappidel: teema pealkirjades, teema sissejuhatamisel, grammatika õpetamisel

ja selgitamisel, harjutustes, lugemistekstides või väitluste teemades (Hanzén, 2007, lk 14-15).

Uuring inglise keele õpetajate suhtumisest vanasõnade õpetamisse (Cowan, 2019, lk 25) tõi välja neli aspekti, miks õpetajad vanasõnade kasutamist õppeprotsessis tähtsustavad:

- 1) Didaktiline sisu;
- 2) Keeleline terviklikkus;
- 3) Kultuuri ja väärtuste kajastamine;
- 4) Õpilaste arvamused vanasõnade kohta (arutelud, vestlused).

Samuti tõid õpetajad oma intervjuudes välja probleemi, et vanasõnu õpitakse tundides siiski üpris vähe, kuna õppematerjalid sisaldavad neid vähe (Cowan, 2019, lk 34). See näitab, et intervjuueeritud õpetajad lähtuvad tundides peamiselt õpikutes ette antud materjalist. Siiski oleks keelelise ja sotsiokultuurilise pädevuse arendamiseks eesmärgipärane tunde rikastada vanasõnadega (Aja, 2013a, lk 235).

Mieder (2014, lk 41) soovitab vanasõnade valikul lähtuda õpetajal parömioloogilisest miinimumist, mis kujutab endast vanasõnade loendit, kuhu kuuluvad tihti kasutusel olevad vanasõnad, mida peaks teadma. Siiski tuleb tõdeda, et selle nimekirja koostamine on teadlastel tekitanud suuri diskussioone ning ühine lähenemine puudub siiani. Eesti keeles on vanasõnade akadeemilise kogumiku lisades (Briedis et al., 1988, lk 499-529) ära toodud vanasõnad, millel on eesti keeles eriti suur levik ehk ühel vanasõnatüübil on rohkem kui 20 autentset teksti. Lisaks sellele on A. Krikmanni poolt avaldatud nimekiri sajast tuntumast eesti vanasõnast (Krikmann, 1997, lk 173-175), mille järgi levinumaks eesti vanasõnaks on „Kelle jalg tatsub, selle suu matsub“ ühtekokku 360 autentse tekstiga.

Analüüsides I ja II kooliastme eesti keel teise keelena õpikuid, toob Ulanova (2015, lk 15) välja, et õpikutest lähtuvalt saavad õpilased kuue õppeaasta jooksul tutvuda 52 eesti vanasõnaga. Vanasõnade juurde koostatud ülesanded on peamiselt suunatud arutelule vanasõna tähenduse üle ja tähenduse selgitamisele, samas võib leida ka ülesandeid, kus õpilasel tuleb tõlkida vanasõna vene keelde. Siinkohal tuleb ära märkida, et vanasõnade mõistmise lihtsustamine sõna-sõnalise tõlke abil võib endaga kaasa tuua arusaamatu sõnajada, mistõttu on eesmärgipärane vanasõnade kui tüüpsituatsioonide mudelite esitamine situatiivses kontekstis (Aja, 2013b, lk 41). Nagu näitasid Ulanova (2015, lk 27) uurimuse tulemused, on õpilastel kergem selgitada vanasõna tähendust, kui leida sellele

venekeelset vastet. Seda võib selgitada õpilaste vähese teadlikkusega emakeelsetest vanasõnadest ja samuti ülalpool mainitud asjaolust, et mitte igal eesti vanasõnal ei ole olemas ekvivalenti vene keeles.

Vanasõnad on oma struktuurilt tavaliselt lühikesed laused. Seetõttu on valikuliselt võimalik neid õppida juba alates esimesest klassist. Nii näiteks esitatakse 6. klassi eesti keele teise keelena õpikus esmakordselt sellised vanasõnad nagu „Lõpp hea – kõik hea“ või „Sõpru tuntakse hädas“, kuigi keeleliselt on nad võimetekohased ka varem õppimiseks (Ulanova, 2015, lk 16).

Vanasõnade ja teiste rahvaluule lühivormide õppimine peab aga toimuma süsteemselt, sest vastasel korral ei jää õpilastele meelde ei vorm ega tähendus (Ulanova, 2015, lk 42). See omakorda tähendab seda, et kõnesituatsioonis kasutatud vanasõna mõistmine võib olla raskendatud.

Eespool kirja pandu põhjal olen kindel, et vanasõnade õppimine teise keele või võõrkeeleõppes õigustatud, sest vanasõnadel on õpetlik sisu, nende tundmine annab õpilastele lõimitud teadmised õpitavast keelest ja kultuurist, arendab sotsiokultuurilist pädevust ja võimaldab tundides arendada vestlusi ja arutelusid. Samas on vanasõnade kasutamine tundides raskendatud, kuna õppematerjalides ei ole vanasõnadele pööratud erilist tähelepanu ja õpetajad iseseisvalt neid õppetundi ei lisa.

1.9. Idioomide mõistmine ja kasutamine Euroopa Keeleõppe Raamdokumendi järgi

„Euroopa Keeleõppe Raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine. Sõsarväljaandes“ (2023) kirjeldatakse suhtluspädevust kui kolme komponendi – keelelise, sotsiolingvistilise ja pragmaatilise pädevuse kooslust. Raamdokumendi kohaselt on idioomide ehk piltlike püsiväljendite kasutamine kirjalikus ja suulises kõnes eeldatav B2 keeletasemest alates:

1) Üldine suulise teksti mõistmine

Mõistab suulisi ühiskeelseid või tuttavas keelevariandis tekste vahetus esituses ja ringhäälingus nii endale tuttavale kui ka tundmatul teemal, mis on tavaline isiklikus, avalikus, haridus- või tööelus. Ainult suur [auditiiivne/ visuaalne] taustamüra, esituse ebatavaline ülesehitus ja/või idioomide rohkus mõjutavad arusaamist.

2) Üldine kirjaliku teksti mõistmine

Loeb suuresti iseseisvalt, kohandades lugemise viisi ja kiirust, olenevalt tekstist ja lugemise eesmärgist ning kasutades sobivaid abimaterjale. Tal on suur aktiivne lugemissõnavara, kuid raskusi võib olla haruldaste idioomide mõistmisega.

3) Kirjaliku teksti hindamiskriteeriumid

Oskab keelt piisavalt, et selgelt kirjeldada vajalikku ja väljendada seisukohti enamikul üldistel teemadel, kasutades kohati ka keerulisemaid lausekonstruktsioone. Keeles on aga vähe väljenduslikkust ja idioome ning keerukate vormide kaasamine on stereotüüpiline.

C1 taseme kirjeldustes on esitatud järgnevad idioomide mõistmise ja kasutamise seotud teadmised:

1) Kirjavahetuse lugemine

Mõistab slängisõnu, idioome ja nalju erakirjades.

2) Loovkirjutamine

Oskab kasutada idioome ja huumorit, ehkki viimast mitte alati kõige kohasemal viisil.

3) Sõnavara ulatus

Kasutab tavalisemaid idioome ja argikeeleväljendeid; valdab suhteliselt hästi sõnamängu. Mõistab ja oskab kohaselt kasutada oma erialal levinud spetsiifilist sõnavara ja idioome.

4) Keelekasutuse olukohasus

Tunneb paljusid idioome ja argikeeleväljendeid. Suudab jälgida filme, kus kasutatakse arvestataval määral slängi ja idiomaatilist kõnepruuki.

Tasemekirjeldustes on idiomaatiline keelekasutus eraldi välja toodud alates B2 tasemest. On siiski arusaadav, et nendega tutvumine ja kasutusolukordade mõistmine peab algama varasemate keeletasemete juures. See annab tunnistust, et juba põhikoolis, mille lõpetamisel peaksid õpilased valdama eesti keelt B2 tasemel, oleks vajalik õppida fraseologisme ja vanasõnu nii keelelisest kui ka kultuurilisest aspektist lähtuvalt.

Nii teoreetiline materjal kui ka eelnevad uuringud näitavad, et vanasõnade kasutamine suulises ja/või kirjalikus kõnes on aktuaalne, mis tähendab, et nende tundmine nii emakeeles kui ka võõrkeeles on vajalik. Põhjused on kokkuvõtvalt järgmised:

a) Vanasõnad kätkevad endas keelelist ja kultuurilist materjali, mis rikastab teadmisi ja kõnet;

- b) Vanasõnad edastavad õpetust, nõuannet, andes käitumismudeli erinevates olukordades;
- c) Vanasõnade tundmine aitab mõista kultuuridevahelisi sarnasusi ja erinevusi;
- d) Vanasõnade kaudu on võimalik mõista antivanasõnades peituvat keelemängu;

2. EMPIIRILINE OSA

2.1. Uuringu eesmärk ja uurimisküsimused

Magistritöö eesmärk on välja selgitada õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ja õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes ning õpetajate meetodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele.

Eesmägi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes?
2. Milline on õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes?
3. Millised on eesti keele kui teise keele õpetajate meetodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele põhikooli III astmes?

2.2. Valimi moodustamine

Valimi moodustamisel otsustasin kasutada süstemaatilise valimi põhimõtet. Süstemaatiliseks valimiks nimetatakse sellist vastajate valikut, kus uurija valitud sammu alusel valitakse üldnimekirjast välja uurija jaoks vajalikud uuritavad respondendid (Rämmer, 2014).

Oma uuringuks valisin kõikide koolide nimekirjast, mille andmed on kättesaadavad EHISe kaudu, välja koolid, lähtudes järgmistest kriteeriumitest:

- 1) kool on munitsipaalkool;
- 2) kool on vene õppekeele ja seal õpetatakse eesti keelt teise keelena;
- 3) koolis on III aste.

Valimist lähtuvatele kriteeriumitele vastas kokku 45 kooli.

Pärast valimi moodustamist pöördusin kirjaga kõigi 45 kooli direktori poole palvega osutada kaasabi levitada uuringu läbiviimiseks koostatud küsimustikku oma koolis III

astmes töötavate eesti keele kui teise keele õpetajate ja III astme õpilaste seas (lisa 1). Olles teadlik õpetajate ülekoormusest ja ajalise ressursi piiratusest, olid küsimustikud loodud e-keskkonnas, et nii õpetajatel kui ka õpilastel oleks mugavam vastata. Küsimustikud olid anonüümsed ja tulemused on üldistatud.

2.3. Andmete kogumine

Uuringu läbiviimiseks kombineerisin kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid uurimismeetodeid, mis annab uurimuse seisukohalt parimaid tulemusi (Õunapuu, 2014, lk 68). Uurimismeetodite kombineerimine aitab uurimisprobleemi paremini mõista, kui seda võimaldaksid kvalitatiivne või kvantitatiivne uurimine eraldi (Creswell, 2007, lk 5).

Uuringus kogutud kvantitatiivsed andmed andsid võimaluse analüüsida ja võrrelda andmeid omavahel, kirjeldada ning tõlgendada neid. Uuringus kogutud kvalitatiivsed andmed andsid info õpilaste ja õpetajate suhtumisest vanasõnade õppimisse ja õpetamisse ning nende abil sain teada, milliseid metoodilisi lähenemisi kasutavad õpetajad oma tundides vanasõnu õpetades.

Magistritöö uurimisküsimustele vastuste saamiseks ja andmete kogumiseks otsustasin läbi viia küsitlusuuringu. Küsitlusuuringutega kogutakse kvantifitseeritavaid andmeid, mida on võimalik hiljem statistiliselt analüüsida. Küsitluste peamine eesmärk on koguda võimalikult standardiseeritud infot suure hulga inimeste kohta (Beilmann, 2020).

Uuringu läbiviimiseks koostas küsimustiku õpilastele (lisa 2) ja õpetajatele (lisa 3), kus olid:

1. kinnised küsimused (nt „Kas Teil on huvi ja soov kasutada vanasõnu tundides õpilastele keele õpetamiseks ja selle rikastamiseks?“);
2. avatud küsimused (nt „Milliseid vanasõnadega seotud ülesandeid Te kasutate keele õpetamisel tundides?“);
3. Likerti skaala tüüpi küsimused (nt „Kui sageli Te ise kasutate oma igapäevases kõnes vanasõnu?“).

Küsitlus õpetajatele koosnes kolmest osast: taustaküsimused, suhtumise uurimine ja metoodiliste lähenemiste väljaselgitamine. Küsimused õpetajatele olid koostatud eesti keeles. Küsitlus õpilastele koosnes kahest osast: taustaküsimustest ja suhtumise väljaselgitamisest. Kuna minu eesmärk oli välja selgitada õpilaste suhtumine vanasõnade

õppimisse, mitte nende eesti keele tase, oli õpilastele suunatud küsimustik koostatud eesti keeles osalise venekeelse tõlkega.

Mõlemad küsimustikud olid loodud *Google`i* keskkonnas (*Google forms*), kuhu koguti automaatselt ka kõik vastused. Küsitluse saatsin koos kaaskirjaga koolidele 2024. aasta jaanuari keskel, andmeid kogusin veebruari lõpuni.

2.4. Andmete analüüsi meetod

Kuna andmete kogumiseks kasutasin kombineeritud meetodit, milles olid esindatud nii kvantitatiivsed kui ka kvalitatiivsed andmed, lähtusin andmete analüüsil samuti kombineeritud meetodist, nimelt:

1. kvantitatiivset analüüsi kasutasin jooniste, tabelite ja aritmeetilise keskmise koostamisel;
2. kvalitatiivset analüüsi kasutasin respondentide vaadete ja kogemuse tõlgendamiseks ning kirjeldamiseks.

Küsitlusega saadud andmete tõlgendamiseks ja kirjeldamiseks määratlesin kolm peamist kategooriat:

- 1) õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse,
- 2) õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse;
- 3) õpetajate meetodilised lähenemisviisid vanasõnade õpetamisele.

Anonüümsuse tagamiseks ei nimeta ma oma töös koolide nimetusi ega näita õpetajate seost ühegi kooliga, kõik saadud tulemused on üldistatud.

3. UURIMISTULEMUSED JA JÄRELDUSED

Selles peatükis annan ma ülevaate küsitluse tulemustest, analüüsin neid ja teen kokkuvõtte. Küsitlus oli suunatud vene õppekeelega põhikoolide III astmes töötavatele eesti keele kui teise keele õpetajatele ja samas astmes õppivatele õpilastele. Kõik andmed on anonüümsed ning tulemused üldistatud. Uuringu tulemused on esitatud uurimisküsimuste kaupa.

3.1. Küsitluse tulemused

3.1.1. Intervjuus osalenud õpetajate ja õpilaste üldandmed

Eesti Hariduse Infosüsteemi andmetel oli 2023./24. õ-a Eestis 45 vene õppekeelega kooli, kus oli III aste. Küsimustikud olid saadetud kõigi 45 kooli juhtkonnale palvega levitada küsimustikku eesti keele kui teise keele õpetajate seas, kellel on koormus III astmes ning samuti III astme õpilaste seas. Vastused saadi 23 õpetajalt 13 koolist (tabel 1).

Tabel 1. Küsimustikule vastanud koolid

Linn	Koolide arv
Tallinn	7
Mardu	1
Narva	1
Sillamäe	1
Kohtla-Järve	2
Pärnu	1

Allikas: autori koostatud

Vanuselt oli kõige noorem õpetaja 22 ja kõige vanem 60 aastat vana. Kõige rohkem õpetajaid olid vanuserühmas 40-50 aastat (7 õpetajat) ja 50-60 aastat (7 õpetajat), vanuserühmas 31-40 oli 6 ning vanuserühmas 20-30 aastat oli 3 õpetajat. Tööstaaži on õpetajatel poolest aastast 35 aastani, seejuures üle kümne aasta on koolis töötanud 17 õpetajat (74,2%), neist kümnel on tööstaaži üle 20 aasta (tabel 2).

Tabel 2. Küsimustikule vastanud õpetajate vanus ja tööstaaž

Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse
eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

	Vanus	Tööstaaž
Kuni 5		4
Kuni 10		3
Kuni 20		6
Kuni 30	3	6
Kuni 40	6	4
Kuni 50	7	
Kuni 60	7	

Allikas: autori koostatud

Võrreldes andmeid vanuse ja tööstaaži kohta, näen, et suurem osa küsimustikule vastanud õpetajatest on vanuses 41-50 ning nad on töötanud koolis 10 kuni 20 aastat.

Kõik küsimustikule vastanud õpetajad töötavad koolis täiskoormusega. Kui vaadata õpetajate koormust III astmes, siis lähtudes sellest, et õpetajate keskmine koormus on 24 tundi nädalas, on 66% õpetajatest tunnid peamiselt III astmes, mis võimaldab eeldada, et õpetajad on tuttavad nii ainekava, õppekava kui ka III astme õpiväljunditega ja küsimustikule saadud vastused kajastavad kogunud õpetajate suhtumist.

Õpilaste küsimustikule vastas 42 õpilast. Taustaküsimustega selgitasin välja, mitmendas klassis õpilane õpib ning milline on tema õpiedukus. Vastustest selgus, et suurem osa vastanutest (81% - 34 õpilast) olid 9. klassi õpilased. Ülejäänud 11,9% (5 õpilast) õpib 7. klassis ja 7,1% (3 õpilast) 8. klassis, õpilaste emakeel on vene ja ukraina keel. Uuringus osalenud õpilaste õpiedukus eesti keele teise keelena õppeaines oli domineerivalt üle keskmise: 30 uuringus osalenud õpilasel (71,4%) oli viimase õppeveerandi hinne „väga hea” või „hea” ning 11 õpilasel (26,2%) oli hinne „rahuldav“. Mitterahuldavat hinnet ei märkinud vastanutest ükski.

Selleks, et näha, kas ja kuidas on õpilaste huvid ja hobid seotud eesti keele õppimisega üldiselt, oli küsimustikku lisatud küsimus õpilaste huvide ja hobide kohta. Vastused näitasid, et 3 õpilast ehk 7,5% vastanutest pühendavad oma vaba aega lugemisele ja inglise keele õppimisele, 7 ehk 17,5% tegelevad arvuti ja arvutimängudega, 16 õpilast ehk 40% tegeleb muusika, tantsimise, laulmise, kunsti- või näiteringiga, spordiga tegeleb 13 õpilast ehk 22,5% vastanutest, 6 õpilasel ehk 15% puudub huviala.

Kui vaadata üldist küsitluses osalemise aktiivsust, siis võib kokkuvõtvalt öelda, et see on alla keskmise: 45 koolist osales ühtekokku 13 kooli, mis moodustab 28,8% üldarvust. Võib

eeldada, et nõrk osalus oli tingitud erinevatest välistest faktoritest nagu töökoormusest tingitud ajapuudus, veebruaris 2024. a toimunud õpetajate streik, väljakutsed seoses eestikeelsele õppele üleminekuga jms.

3.1.2. Õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

Õpilaste küsimustik oli suunatud kolme aspekti uurimisele: õpilaste eelteadmised vanasõnadest ja vanasõnade õppimise kogemus, õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse, ja tulevikku suunatud huvi vanasõnade õppimise vastu.

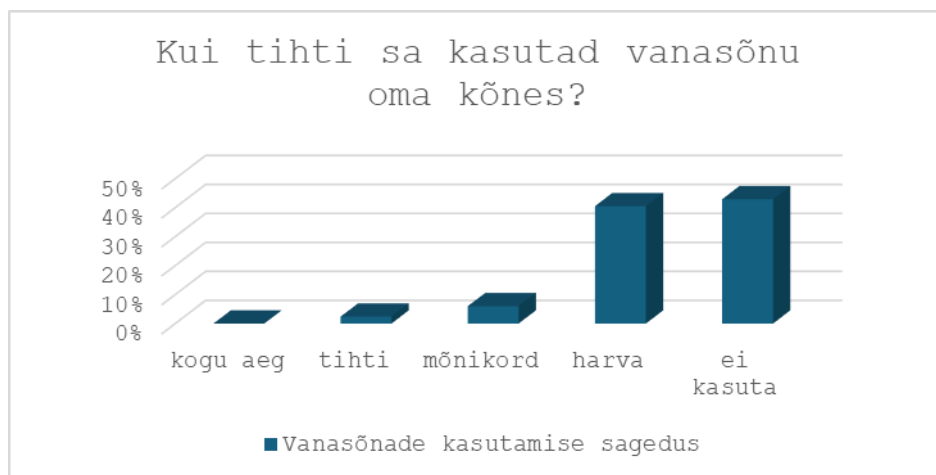
Eelteadmiste ja kogemuse väljaselgitamiseks oli esitatud kuus küsimust. Vanasõna määratlemise eelduseks on vanasõna mõiste tundmine. Sel põhjusel oli esimeseks küsimuseks „Kuidas sa mõistad vanasõna?“. Küsimus oli avatud ning õpilased said sellele vastata oma sõnadega. Samuti said nad ise valida keele, milles vastus kirjutada. Analüüsi ja kokkuvõtete tegemise käigus selgus, et eesti- ja venekeelsete vastuste hulk oli samaväärne – venekeelse vastuse andis 21 õpilast ehk 50% vastanuist ning eestikeelse vastuse samuti 21 õpilast ehk 50 %, üks õpilane esitas kaks näidet, millest üks oli ukraina keeles. Õpilaste esitatud vastused jagasin kuude rühma, rühmitamise aluseks võtsin selle, millise struktuuriga arvavad õpilased vanasõna olema. Kõige rohkem arvati, et vanasõna on lause või ütlus (14 vastust), fraas või väljend (18 vastust). Neli õpilast arvasid, et vanasõna puhul on tegemist sõnadega, kolm õpilast määratlesid vanasõna kui mõtte. Kolm õpilast ei teadnud, mis on vanasõna. Vanarahvatarkust või õpetlikkust, mida vanasõna sisaldab, märgiti ära üheksal korral. Õpilaste vastused küsimusele, mis on vanasõna, on muutmata kujul toodud lisas 4.

Teise ja kolmanda küsimuse juures oli õpilastel vajalik tuua näide ühe vanasõna kohta oma emakeeles ja eesti keeles. Vanasõna oskasid vene keeles kui emakeeles nimetada 38 õpilast (90,5%), üks õpilane (2,4%) kirjutas vanasõna ukraina keeles ja 3 õpilast (7,1%) ei suutnud tuua näidet vanasõna kohta. Kõige sagedamini toodud näide oli „*Любишь кататься, люби и саночки возить*“ („Armastad liugu lasta, siis armasta ka kelku vedada“), mille kirjutas 7 õpilast (16,7%). Ülejäänud venekeelsed näited ei kordunud. Õpilaste esitatud näidete seast soovin välja tuua fraseologismi „*убить время*“ („aega surnuks lööma/aega raiskama“), mis ei kuulu vanasõnade hulka, kuna ei oma lauselist

ehitust. Ukraina keeles oli toodud vanasõna „*Більше діла, менше слів*“ („Vähem sõnu, rohkem tegusid“).

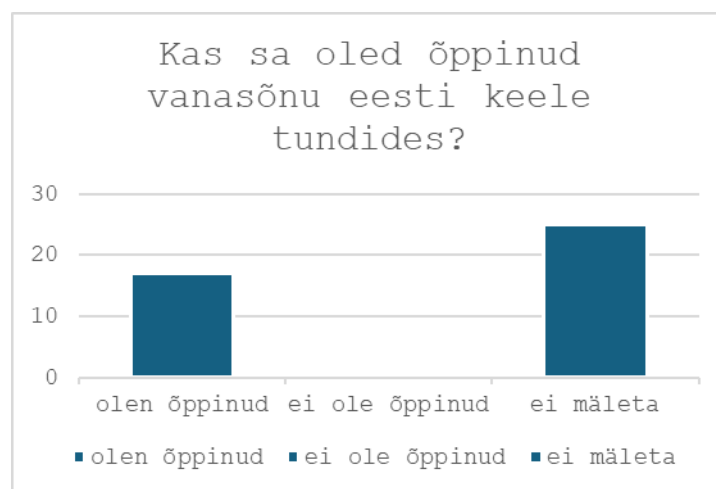
Uuringust selgus, et eesti keeles tõid näite 36 õpilast ehk 86% vastanutest ja 6 õpilast (14%) ei kirjutanud midagi. Näidete ülevaatamisel selgus, et 28 õpilase näite puhul on tegemist vanasõnaga, 8 õpilast tõid aga vale või arusaamatu näite (lisa 5). Kõige sagedamini toodud näide oli „Valel on lühikesed jalad“ (6 õpilast ehk 14,2%). Eestikeelsete näidete hulgas oli ka ekslikult esitatud vorme, millel soovin eraldi peatuda. Ühel juhul oli mitmuse asemel kasutatud ainsust: vanasõna „Silmad on hinge peegel“ asemel oli õpilasel kirjutatud näide „Silm on hinge peegel“. Võib arvata, et õpilase kirjutatud näite „Kes ees ei mees“ asemel peaks olema vanasõna „Kes ees, see mees“, mis annab tunnistust sellest, et õpilase jaoks see vanasõna ei olnud selge ja arusaadav, mis omakorda mõjutas vanasõna õiget meeldejätmist. Kõige raskemini mõistetav näide oli „Sa lähed kaugemale, sa lähed kaugemale“, mille puhul võib oletada, et õigeks vanasõnaks on „Tasa sõuad, kaugale jõuad“. Ühe näitena oli toodud „Kes hiljaks jääb, see kannatab“, mille kohta ei ole eesti vanasõnade akadeemilises kogumikus kirjet ning mida võib pidada vanasõna „Kes hiljaks jääb, see ilma jääb“ ekslikuks variandiks. Näite „Te ei saa hõlpsalt kala tiigist välja püüda“ puhul on eeldatavalt tegemist vene vanasõna „*Без труда не вытащишь и рыбку из пруда*“ otsetõlkega. Viimasena toon näite „Tulin, nägin, võitsin“, kus ei ole tegemist vanasõnaga, vaid aforismiga – tegemist on *Caesari* tuntud ütlusega pärast lahingut. Kõik õpilaste vastused on toodud lisa 5.

Neljas küsimus puudutas vanasõnade kasutamist igapäevases kõnes. Küsitlusest selgus, et 7 õpilast (16,7% vastanutest) kasutab mõnikord vanasõnu oma kõnes (joonis 1), samas kui 35 ehk 83,4% kasutab vanasõnu oma kõnes harva või ei kasuta üldse. Vanasõnade kasutamist või mitte kasutamist kõnes võib selgitada ka perekonna kõnepruugiga, kuna keelelise eeskuju saavad lapsed just perest.

Joonis 1. Vanasõnade kasutamise sagedus oma kõnes. Allikas: autori koostatud

Viienda küsimusega soovisin teada, kas õpilased on varem eesti keele tundides vanasõnu õppinud. Küsitlusest selgus, et üle poole uuringus osalenud õpilastest (25 õpilast, 60%) ei mäleta, kas nad on tundides vanasõnu õppinud või ei (joonis 2), 17 õpilast ehk 40% on eesti keele tundides vanasõnu õppinud. Kindlalt ei eitanud ükski õpilane vanasõnade õppimist.

Joonis 2. Vanasõnade õppimine eesti keele tundides. Allikas: autori koostatud

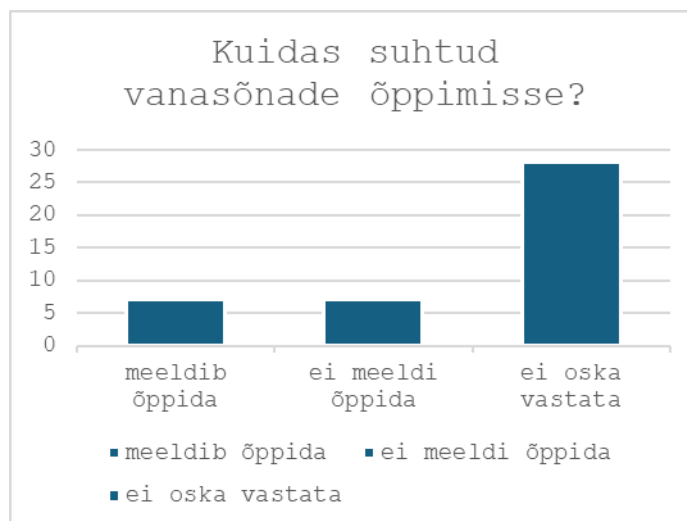
Viimaseks küsimuseks eelneva kogemuse kohta vanasõnade õppimisest oli „Milliseid vanasõnadega seotud ülesandeid sa oled eesti keele tundides teinud?“. Sellele küsimusele olid vastuse andnud 31 õpilast 42-st. Vastanutest 21 õpilast ei mäletanud, milline ülesanne või millised ülesanded need olid, 8 õpilast ei olnud harjutusi vanasõnadega kunagi teinud ja üks märkis vastuse miinusega. Ülesannete tüübid, mida õpilased märkisid vastustesse, on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Tundides kasutatud ülesannete tüübid vanasõnade kohta: õpilaste vastused

Ülesande tüüp	Vastajate arv
Lõpeta vanasõna	3
Moodusta etteantud sõnadest vanasõna	2
Tõlgi vanasõna	4
Loe teksti	3
KOKKU	12

Allikas: autori koostatud

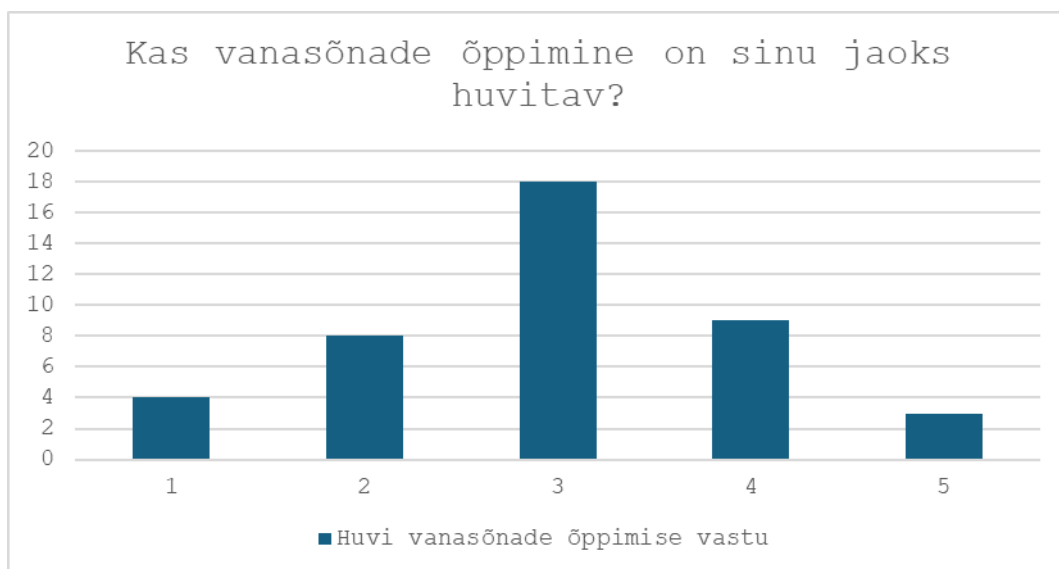
Õpilaste suhtumise uurimiseks vanasõnade õppimisse oli esitatud küsimus „Kuidas suhtud vanasõnade õppimisse?“. Õpilased võisid valida kolme vastusevariandi hulgast: meeldib, ei meeldi, ei oska vastata. Valdav enamus, so 28 õpilast ehk 66,7% ei osanud küsimusele vastata, seitsmele õpilasele (16,7%) meeldib tundides vanasõnu õppida ja 7 õpilasele (16,7%) ei meeldi (joonis 3).

Joonis 3. Õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse. Allikas: autori koostatud

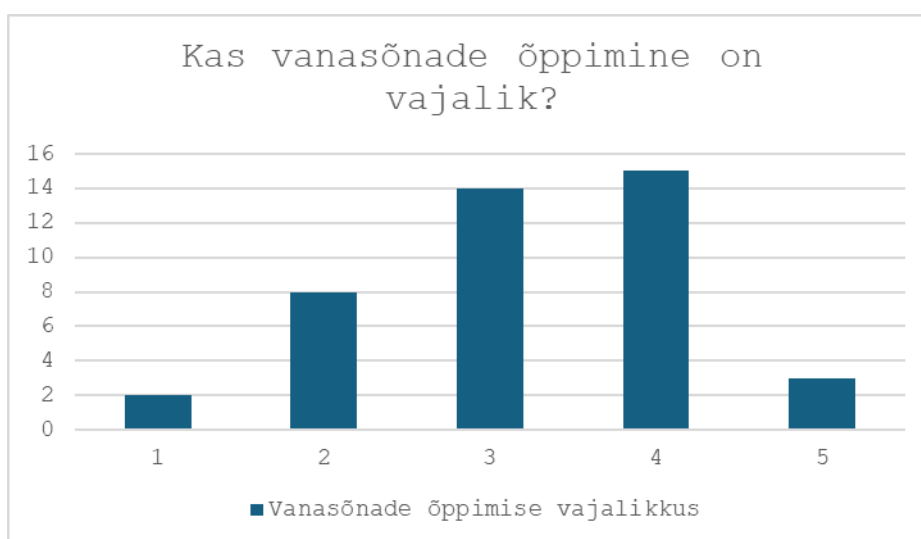
Meeldivus on koolikontekstis tihtipeale seotud huvitatuse ja kaasahaaratusega ning seepärast oli küsimustikku lisatud küsimus vanasõnade õppimise kui protsessi kohta „Kas vanasõnade õppimine on sinu jaoks huvitav?“. Sellele küsimusele sai vastata skaalal üks kuni viis, kus üks tähistas „ei ole huvitav“ ja viis „on huvitav“. Ebahuvitavana (vastuseskaala üks ja kaks) leidsid selle teema olema 12 õpilast (28,5% vastanutest) ning sama arv vastajaid oli teemast huvitatud (vastuseskaala neli ja viis). Valdavalt valitud vastuseks oli „kolm“ (18 õpilast ehk 42,9%), mis näitab kindla seisukoha puudumist (joonis 4). Sellised õpilased kuuluvad kindlasti nende hulka, kelles on võimalik tekitada

huvi vanasõnade õppimise ja selle kaudu oma eesti keele rikastamise vastu, kui luua ja kasutada huvitavaid vanasõnadega seotud ülesandeid.

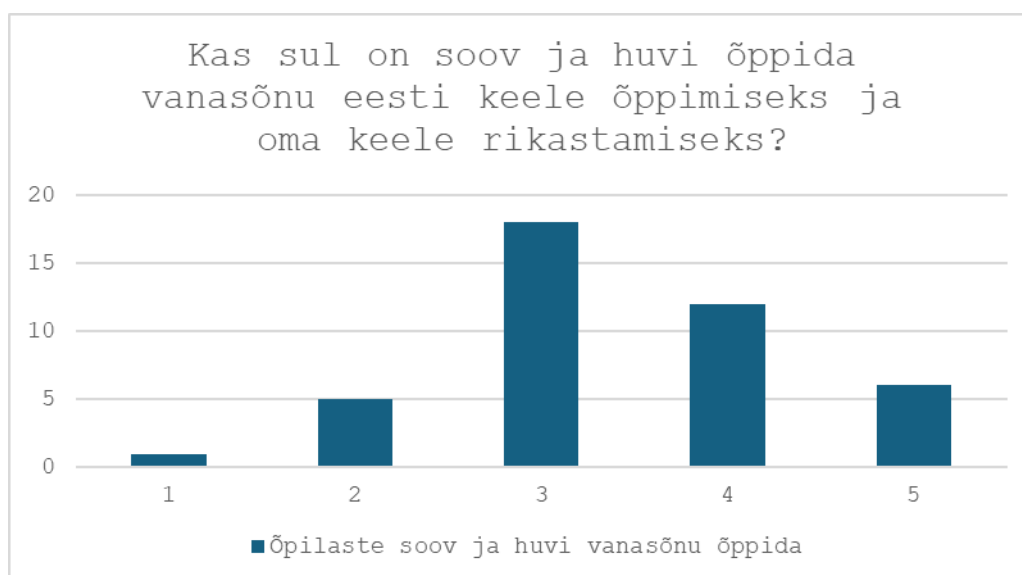
Joonis 4. Õpilaste huvi vanasõnade õppimise vastu. Allikas: autori koostatud

Viimane suhtumist uuriv küsimus puudutas seda, kas õpilased peavad vajalikuks vanasõnade õppimist eesti keele tundides. Vastused tuli õpilastel märkida skaala ühest viieni, kus madalaim number tähistas ebavajalikkust ja kõrgem vajalikkust. Vanasõnade õppimist pidas vajalikuks 18 õpilast (42,8%) (vastuseskaala neli ja viis), ebavajalikuks või pigem ebavajalikuks (vastuseskaala üks ja kaks) hindas seda materjali kümme õpilast (23,8%) ning ebakindlale seisukohale (vastuseskaala kolm) jäi 14 õpilast ehk 33,3% vastanutest (joonis 5).

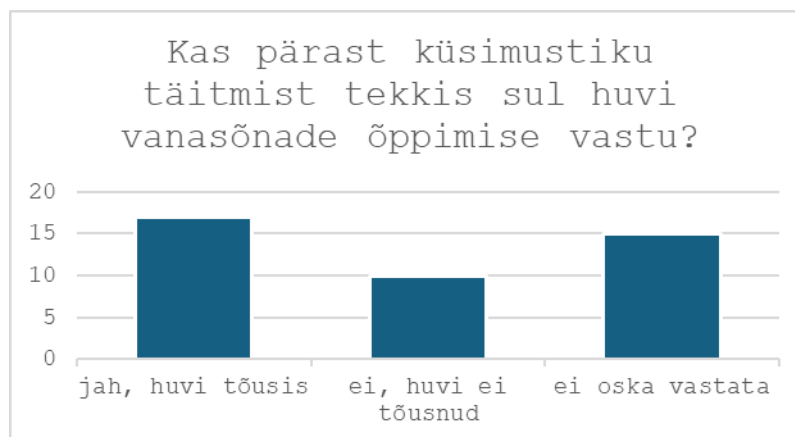
Joonis 5. Õpilaste arvamus vanasõnade õppimise vajalikkusest. Allikas: autori koostatud

Järgmised kaks küsimust olid suunatud vanasõnade õppimisele eesti keele tundides edaspidi. Esimene sedalaadi küsimus oli tihedalt seotud küsimusega vanasõnade õppimise vajalikkusest, milleks oli „Kas sul on soov ja huvi õppida vanasõnu eesti keele õppimiseks ja oma keele rikastamiseks?“. Õpilased esitasid oma vastused skaalal üks kuni viis ning vastuste tõlgendamisel selgus, et huvi ja soov puudub või pigem puudub (vastuseskaala üks ja kaks) kuuel õpilasel (14,3%), samas kui huvi õppida vanasõnu (vastuseskaala neli ja viis) on 18 õpilasel (42,9%). Ebakindla vastuse (vastuseskaala kolm) andis samuti 18 õpilast, mida võiks arvestada ka kui õpilasi, kes pigem tunnevad huvi vanasõnade õppimise vastu oma keeleoskuse rikastamiseks. Üldjoontes näeme, et küsitluses osalenud õpilaste seas oli nende õpilaste hulk, kelle soov ja huvi vanasõnu õppida on märkimisväärselt suurem neist, kellel huvi puudub või on vähene (joonis 6).

Joonis 6. Õpilaste huvi ja soov vanasõnu õppida. Allikas: autori koostatud

Küsimustiku viimase küsimuse esitamisel lähtusin sellest, et küsimustiku keskmes oli suhtumise uurimine vanasõnade õppimisse ning küsimustikule vastamisega aktiveeriti õpilastes eelteadmised vanasõnade kohta. Küsimusele „Kas selle küsimustiku täitmisel tekkis sul huvi vanasõnu õppida?“ võis valida vastuse kolme vastusevariandi hulgast: jah, ei, ei oska vastata. Vastanutest 17 ehk 40,5% vastas jaatavalt ehk nendel tekkis huvi vanasõnade õppimise vastu, vastanutest 10 (35,7%) vastas eitavalt ning 15 (23,8%) ei osanud vastata (joonis 7).

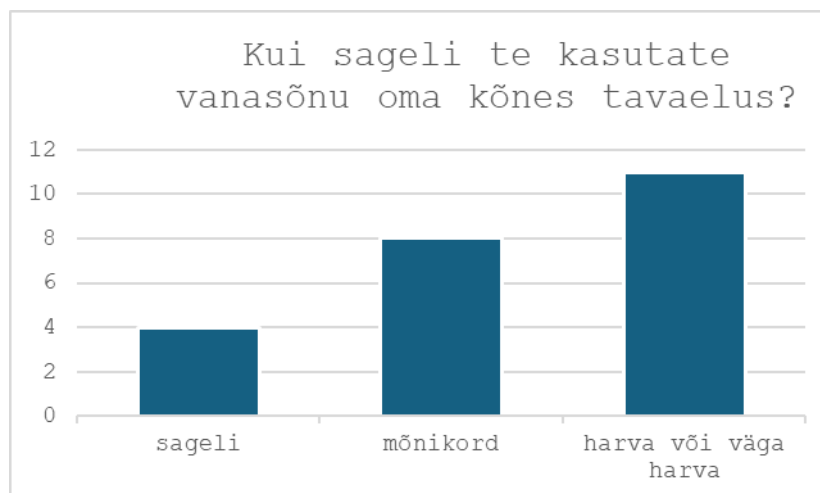

Joonis 7. Õpilaste huvi vanasõnade õppimise vastu pärast küsimustiku täitmist. Allikas: autori koostatud

3.1.3. Õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

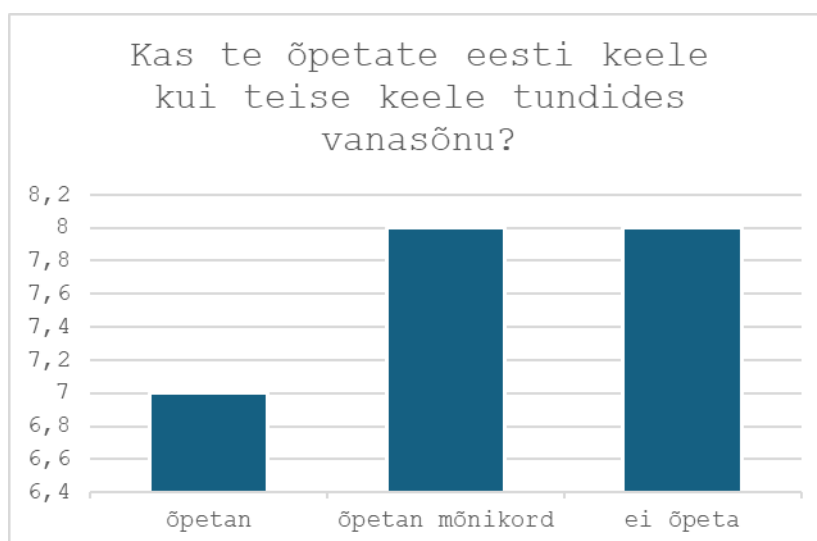
Õpetajatele suunatud küsimustik sisaldas lisaks taustaküsimustele õpetaja vanuse, staaži ja koormuse kohta 21 küsimust. Küsimused olid esitatud nii, et oleks võimalik teada saada nii õpetajate suhtumist vanasõnade õpetamisse, meetodilisi võtteid, mida kasutatakse vanasõnade õpetamisel, kuid ka vanasõnade kasutamist õpetajate endi kõnes. Selline küsimuste püstitus aitas näha, kas õpetajad, kes ise oma kõnes ei kasuta vanasõnu, tähtsustavad vanasõnade õppimist kui keeleõppe üht komponenti ning lisavad oma tundidesse vanasõnadega seotud harjutusi või ülesandeid. Nimetatud küsimused võib jagada kolme rühma: õpetajate eelnev kogemus vanasõnade kasutamise ja õpetamise kohta; õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse; meetodilised võtted, mida õpetaja kasutab või eelistab kasutada tunnis, sh vanasõnade õpetamisel.

Õpetajate eelneva kogemuse uurimiseks vanasõnade kasutamisel ja õpetamisel oli koostatud viis küsimust. Esimene küsimus puudutas vanasõnade kasutamist oma kõnes väljaspool klassiruumi. Vastused oli vaja ära märkida skaalal üks kuni viis, millest üks on väga harva ja viis sageli. Vastused küsimusele „Kui sageli te kasutate vanasõnu oma kõnes tavaelus?“ näitasid, et vanasõnade kasutamine õpetajate seas ei ole eriti sage: väga harva või harva (vastuseskaala üks ja kaks) kasutab 11 õpetajat, mõnikord (vastuseskaala kolm) kaheksa õpetajat ning sageli (vastuseskaala neli ja viis) kasutab vanasõnu oma igapäevases kõnes neli õpetajat, mis moodustab 17,4% vastanute üldarvust (joonis 8).

Joonis 8. Vanasõnade kasutamise sagedus õpetajate tavakõnes. Allikas: autori koostatud

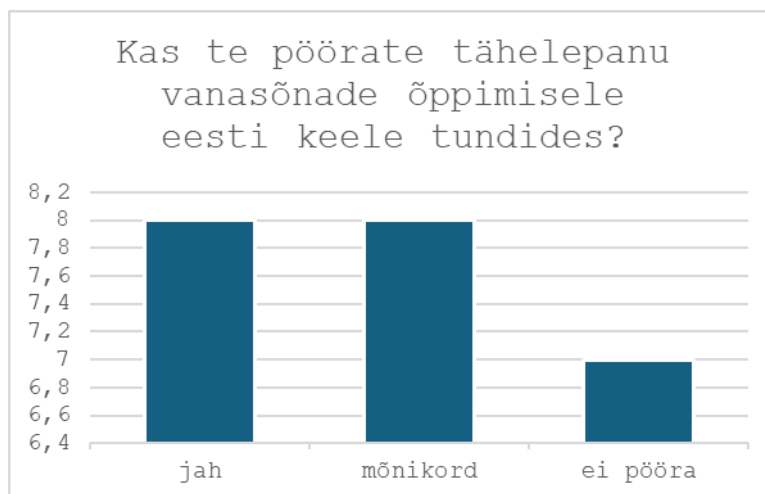
Teise küsimuse „Kas te õpetate eesti keele kui teise keele tundides vanasõnu?“ eesmärgiks oli näha sõltuvust oma kõnes vanasõnade kasutamise ja vanasõnade lülitamise vahel tunnimaterjali. Vastata oli võimalik jaatavalt, eitavalt või valida „mõnikord“. Vastused küsimusele jagunesid järgnevalt: 7 õpetajat ehk 30,4% vastas küsimusele jaatavalt, 8 õpetajat ehk 34,8% küsimustikule vastanutest õpetab vanasõnu mõnikord, sama arv õpetajaid ei õpeta vanasõnu üldse (joonis 9).

Joonis 9. Vanasõnade õpetamine eesti keele tundides. Allikas: autori koostatud

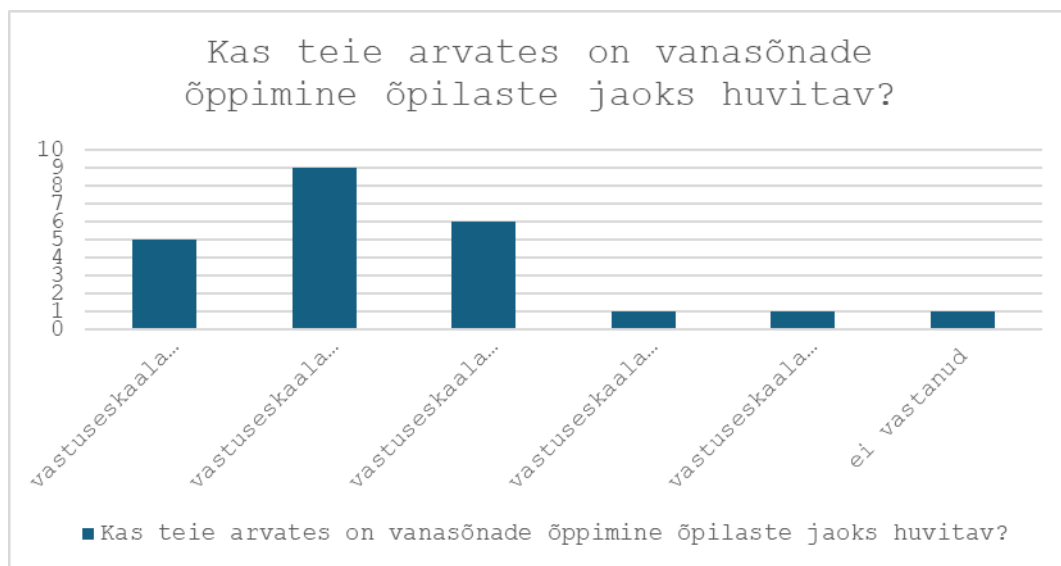
Kolmanda küsimusega „Kas te pöörate tähelepanu vanasõnade õppimisele eesti keele tundides“ soovisin teada saada, kuivõrd teadlikult töötavad õpetajad tundides vanasõnadega: tekstis või õppeülesandes kasutatud vanasõna puhul ilma sellele tähelepanu pööramata ning ilma keelelise ja kultuurilise taustainfota võib vanasõna jääda

arusaamatuks ning ei kuulu sel juhul õpitava materjali hulka. Nagu jooniselt 10 on näha, pöörab 8 õpetajat õpilaste tähelepanu vanasõnale või tekstis/ülesandes kasutatud vanasõnadele, sama arv õpetajaid pöörab tähelepanu mõnikord ja seitse õpetajat ei pööra õpilaste tähelepanu sellele (joonis 10).

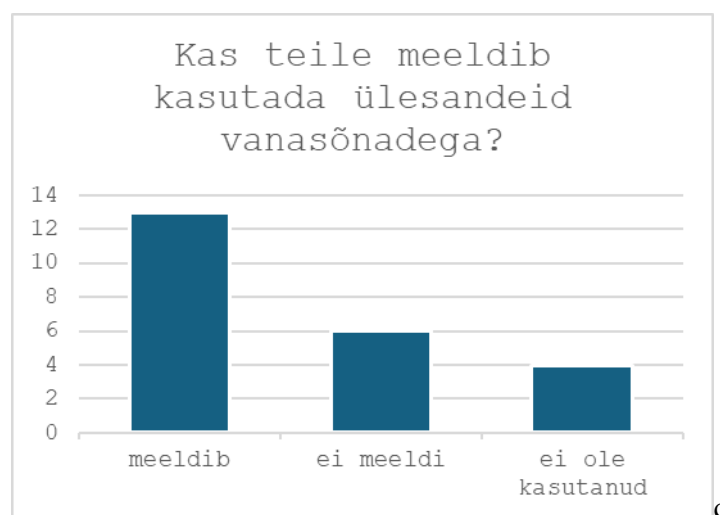
Joonis 10. Vanasõnadele tähelepanu pööramine tunnis. Allikas: autori koostatud

Neljanda küsimusega „Kas vanasõnade õppimine on õpilastele huvitav?“ uurisin, mida näitab õpetajate eelnev kogemus vanasõnade õpetamise kohta: kas õpilaste jaoks on see teema huvitav või mitte. Õpetajad esitasid oma vastused skaalal üks kuni viis, kus üks tähistas „ei ole huvitav“ ja viis „on huvitav“. Õpetajatest 60,8% ehk 14 õpetajat arvab, et õpilaste jaoks ei ole vanasõnade õppimine huvitav (vastuseskaala üks ja kaks), pigem huvitavaks (vastuseskaala kolm) peab 6 õpetajat ehk 26,1% ning kaks õpetajat ehk 8,6% vastanutest arvas, et õpilastele on see huvitav (joonis 11). Üks õpetaja ei olnud vastust märkinud.

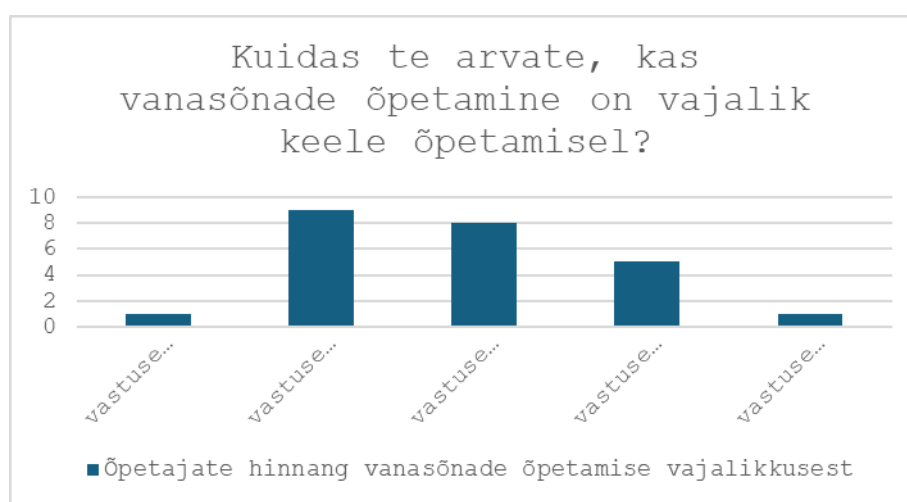
Joonis 11. Õpetajate arvamus õpilaste huvist vanasõnade õppimise vastu. Allikas: autori koostatud

Järgmine rühm küsimusi oli suunatud õpetajate suhtumise väljaselgitamisele vanasõnade õpetamisse. Esimesele küsimusele selles rühmas „Kas teile meeldib kasutada ülesandeid vanasõnadega?“ oli võimalik vastata, kas „meeldib kasutada“, „ei meeldi kasutada“ või „ei ole kasutanud“. Üle poole vastajatest märkis, et neile meeldib kasutada selliseid ülesandeid, kus on kasutatud vanasõna või mis on suunatud vanasõna õppimisele, samas kui 4 inimest vastas, et ei ole vanasõnu tundides üldse kasutanud (joonis 12).

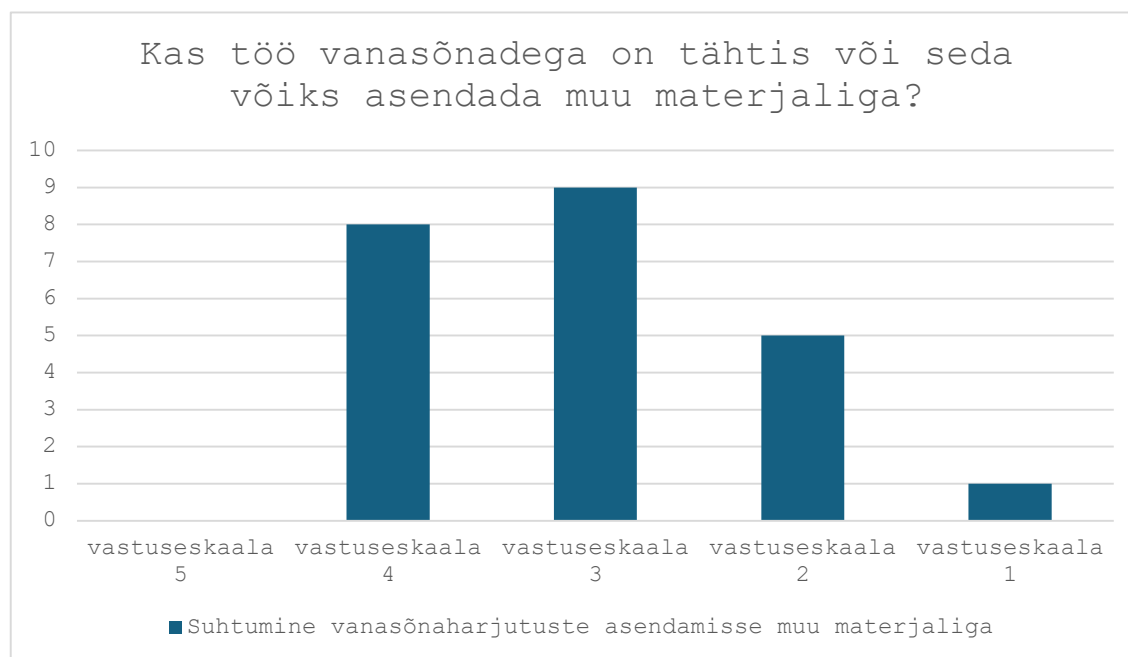
Joonis 12. Õpetajate suhtumine vanasõnadega ülesannete kasutamisse. Allikas: autori koostatud

Teise küsimusega õpetajate suhtumisest vanasõnade õpetamise kohta soovisin teada, kas õpetajad peavad üldse vajalikuks vanasõnade õpetamist eesti keele kui teise keele õpetamise juures. See küsimus oli ühelt poolt suunatud teabe saamisele õpetaja suhtumise kohta, teiselt poolt aga suunas õpetajaid mõtlema sellel teemal ja reflekteerima oma hoiakut. Vastuseid sai esitada skaalal ühest viieni, kus üks tähistas „ebavajalikku“ ja viis „vajalikku“. Vajalikuks või pigem vajalikuks (vastuseskaala neli ja viis) pidas vanasõnade õpetamist 18 õpetajat ehk 78,2% vastanuist, mõningase tähtsusega (vastuseskaala kolm) hindas 8 õpetajat ehk 34,8% ja pigem mittevajalikuks hindas seda 5 õpetajat ehk 21,7%. Keegi õpetajatest ei hinnanud vanasõnade õpetamist ebavajalikuks (vastuseskaala 1) (joonis 13). Sellest võib järeldada, et valdav osa õpetajaid tähtsustab vanasõnade õppimist kui üht võimalust arendada õpilaste keeleoskust.

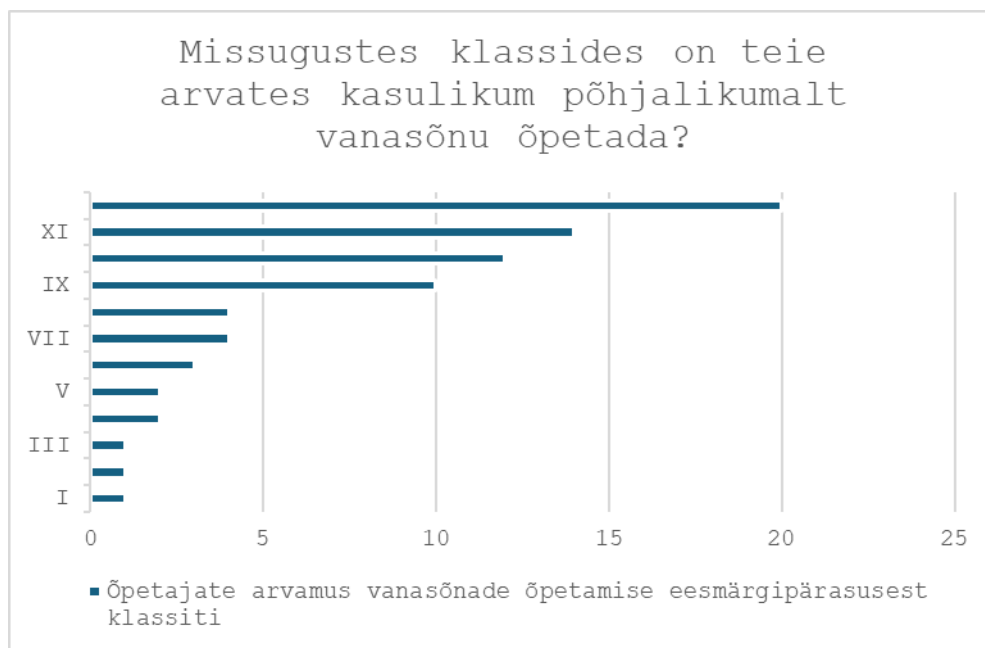
Joonis 13. Õpetajate hinnang vanasõnade õpetamise vajalikkusest. Allikas: autori koostatud

Selle ploki kolmanda küsimusena esitasin õpetajate suhtumise kinnituseks eelmise küsimusega sarnase küsimuse, kuid andes õpetajatele võimaluse valida vanasõnade õpetamise asemel teine sisend tunnimaterjali valikuks. Küsimusele „Kas töö vanasõnadega on tähtis või seda võiks asendada muu materjaliga?“ oli võimalik vastata skaalal üks kuni viis, kus üks vastas hoiakule „vajalik asendada“ ja viis vastas hoiakule „on tähtis“. Küsimusele vastas 8 õpetajat (34,8%), et peavad tööd vanasõnadega pigem tähtsaks (vastuseskaala neli), üheksa õpetajat (39,1%) jäi kahtlevale seisukohale ja 6 õpetajat ehk 26% vastanuist leiab, et selliseid harjutusi ja ülesandeid võiks asendada teise materjaliga (vastuseskaala üks ja kaks) (joonis 14).

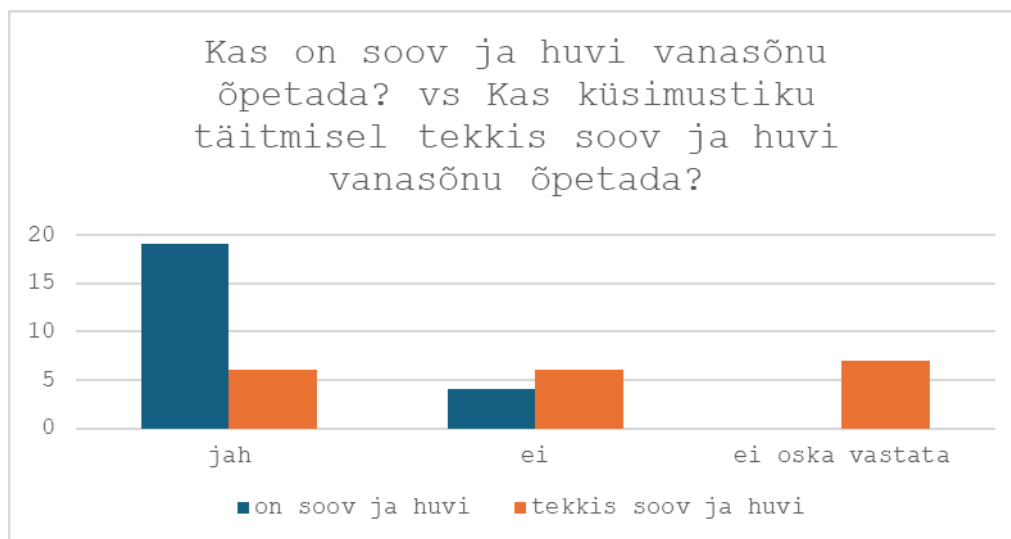
Joonis 14. Õpetajate suhtumine vanasõnaharjutuste asendamisse muu materjaliga. Allikas: autori koostatud

Õpetajate arvamust selle kohta, millistes klassides oleks eesmärgipärasem ja kasulik vanasõnu õpetada, küsisin ploki neljandas küsimuses. Kuigi õpetajate arvamused erinevad ja vastused hõlmavad kõiki klasse alates esimesest klassist kuni gümnaasiumi lõpuklassini, siis, nagu näeme jooniselt 15, on valdav osa vastustest seotud gümnaasiumiklassidega.

Joonis 15. Õpetajate arvamus vanasõnade õpetamise eesmärgipärasusest klassiti. Allikas: autori koostatud

Järgmine küsimus, mis puudutas õpetajate suhtumise väljaselgitamist, oli suunatud õpetajate edasistele otsustele seoses vanasõnade õppimisega. Küsimusele „Kas teil on huvi ja soovi kasutada tundides vanasõnu õpilastele eesti keele õpetamiseks ja sõnavara rikastamiseks?“, oli võimalik vastata kas jaatavalt või eitavalt. Jaatavalt vastas 19 õpetajat ehk 82,6% ning eitavalt 4 õpetajat ehk 17,4%. Kui võrrelda neid vastuseid vastustega viimasele küsimusele sellest plokist „Kas selle küsimustiku täitmisel tekkis teil huvi õpetada eesti keele tundides vanasõnu?“, siis vastas siin eitavalt kuus õpetajat ehk kaks õpetajat rohkem kui eelmise küsimuse vastustes (joonis 16). Kuna küsimus ei olnud avatud, siis ei saa ma teha kindlaid järeldusi vastuste erinevuse põhjuste kohta, kuigi võib oletada, et mõned õpetajad, kellel oli huvi olemas juba enne küsimustikule vastamist, ei näinud põhjust siin jaatavaks vastuseks.

Joonis 16. Õpetajate valmidus vanasõnu õpetada. Allikas: autori koostatud

Kolmas rühm küsimusi oli seotud õpetajate meetodiliste lähenemiste väljaselgitamisega ning esimene küsimus puudutas kasutatavaid õpikuid. Õpikute loend, millest õpetajaid said valida vastuseid, sisaldas III astme klassidele koostatud õpikuid, mis olid välja antud alates aastast 2000 eesti keele kui teise keele õppimiseks. Õpetajate vastustes tuli välja, et kõige rohkem kasutatakse I. Manguse õppekomplekte, seda nii 7., 8. kui ka 9. klassides: küsitlustele vastanud õpetajate seast kasutab 9. klassis seda õppekomplekti 11 õpetajat ehk 47,8% vastanutest, 8. klassis kaheksa ehk 34,8% ja 7. klassis 10 ehk 43,5% vastanutest. Selle õppekomplekti kõrval on kasutusel ka vana õppekava järgi koostatud õpikud (tabel 4).

Tabel 4. Õpikute kasutamine eesti keele kui teise keele tundides III astmes

Õpikud	Ilumisaasta, autor, õpiku nimetus	Kasutajate arv
7. klass	2001 – Aino Siirak. Eesti keel vene õppekeele koolide 7. klassile	1
	2004 – Ingrid Krall, Kristi Saarso, Elle Sõrmus. Eesti keele õpik vene õppekeele koolile	2
	2008 – Aino Siirak. Eesti keele õpik vene õppekeele kooli 7. klassile	4
	2021 – Inga Mangus, Merge Simmul. Eesti keele õpik vene õppekeele koolile	10
8. klass	2002 – Aino Siirak. Eesti keele õpik vene õppekeele koolide 8. klassile	2
	2004 – Ingrid Krall, Kristi Saarso, Elle Sõrmus. Eesti keele õpik vene õppekeelga kooli 8. klassile	1
	2006 – Aino Siirak. Eesti keele õpik vene õppekeele koolide 8. klassile	2

	2015 – Aino Siirak. Eesti keele õpik vene õppekeelegraafika kooli 8. klassile (1. ja 2. osa)	2
	2019 – Inga Mangus, Merge Simmul. Eesti keele õpik vene õppekeelegraafika koolile	8
9. klass	2002 – Aino Siirak. Eesti keele õpik vene õppekeelegraafika kooli 9. klassile	1
	2004 – Ingrid Krall, Kristi Saarso, Elle Sõrmus. Eesti keele õpik vene õppekeelegraafika koolile	2
	2009 – Aino Siirak. Eesti keele õpik vene õppekeelegraafika koolile	1
	2017 – Aino Siirak. Eesti keele õpik vene õppekeelegraafika kooli 9. klassile	3
	2021 – Inga Mangus, Merge Simmul. Eesti keele õpik vene õppekeelegraafika koolile	11

Allikas: autori koostatud

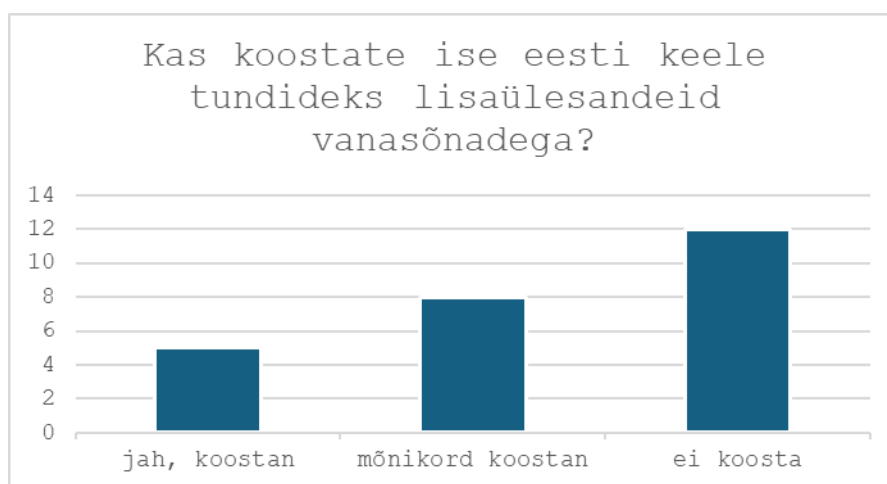
Vastuse küsimusele „Milliseid vanasõnadega seotud ülesandeid te kasutate eesti keele kui teise keele õpetamisel oma tundides?“ andis 20 õpetajat, ülejäänud 3 õpetajat märkis oma vastustes, et nad ei ole selliseid ülesandeid kasutanud. Ülesannete tüübid, mida õpetajad kasutavad, olid erinevad ning peamiselt ei kattunud, ainukesed ülesandetüübid, mille märkisid vastustes ära rohkem kui kaks inimest, olid seotud vanasõnade lõpetamisega iseseisvalt või vanasõna alguse ja lõpu ühendamise. Teisteks ülesandetüüpideks olid vastete leidmine eesti ja vene keeles, eesti- ja venekeelsete vanasõnade võrdlemine, vanasõna mõtte selgitamine, digiharjutused, vanasõnade tõlkimine, sõnade reastamine vanasõnaks, mängud, tekstid ja lünktekstid ning meistriklassid muuseumis.

Vastukaaluks eelnevale küsimusele oli esitatud küsimus „Millega asendaksite vanasõnade õppimist?“. Õpetajate pakutud variandid hõlmasid nii tekste kui ka sõnavara- ja grammatikaharjutusi. Nii õpetaksid õpetajad vanasõnade asemel

1. muinasjutte
2. slängi
3. grammatikaharjutusi
4. lugemistekste
5. aforisme
6. metafoore
7. mõistatusi
8. fraseologisme
9. reklaamtekste

Siinkohal soovin välja tuua kaks vastust, millega õpetajad peavad võimalikuks vanasõnu asendada: mõistatused ja aforismid. Mõistatused kuuluvad vanasõnade kõrval folkloori lühizanrite hulka ning nendes kasutatakse sarnaselt vanasõnadele kasutatakse piltlikke kujundeid. Aforismide puhul on aga tegemist elutarkusega, nagu on seda ka vanasõna, kuid kui vanasõnad on anonüümsed, siis aforismi puhul on selle autor teada. Kuna õpetajad oma valikuid ei põhjendanud, ei saa siinkohal selgitada, miks vanasõnade asendamiseks olid pakutud aforismid ja mõistatused.

Kolmandale küsimusele – „Kas koostate ise tundideks lisaülesandeid vanasõnadega?“ – oli võimalik valida vastus kas „jah“, „ei“ või „mõnikord“. Jaatavalt vastas 5 õpetajat (21,7%), variandi „mõnikord“ valis 8 õpetajat (34,8%). Seega üle poole vastanutest koostab eesti keele kui teise keele tundideks vanasõnadega seotud ülesandeid, samas vastanutest 12 õpetajat ehk 42,5% ei koosta selliseid ülesandeid ega harjutusi (joonis 17).

Joonis 17. Lisaülesannete koostamine eesti keele tundideks. Allikas: autori koostatud

Selleks, et täpsustada õpetajate valikut mitte kasutada või vaid mõnikord oma tundides ülesandeid vanasõnadega kasutada, palusin järgmise küsimusega õpetajatel põhjendada oma valikut. Vastustest ilmses, et peamiseks põhjuseks arvavad õpetajad õpilaste vähest huvi selle teema vastu (14 õpetajat ehk 60,8%). Ülejäänud põhjendused on järgmised:

- See on vajalik ainult filoloogidele, mitte tavalistele koolilastele
- Vanasõnad ei ole keeles kõige olulisem teema, sellega võiks tegelda lisamaterjalina edasijõudnutele
- Õpilaste õppimistahe ning keeleline tase on nõrk, seega on madalamad nõudmised ka keele õpetamisele

Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse
eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

- Ei ole sellist kogemust ning vajadust, saan hakkama ilma vanasõnadeta
- Ei ole aega materjale otsida

4. ARUTELU JA ETTEPANEKUD

4.1. Õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse

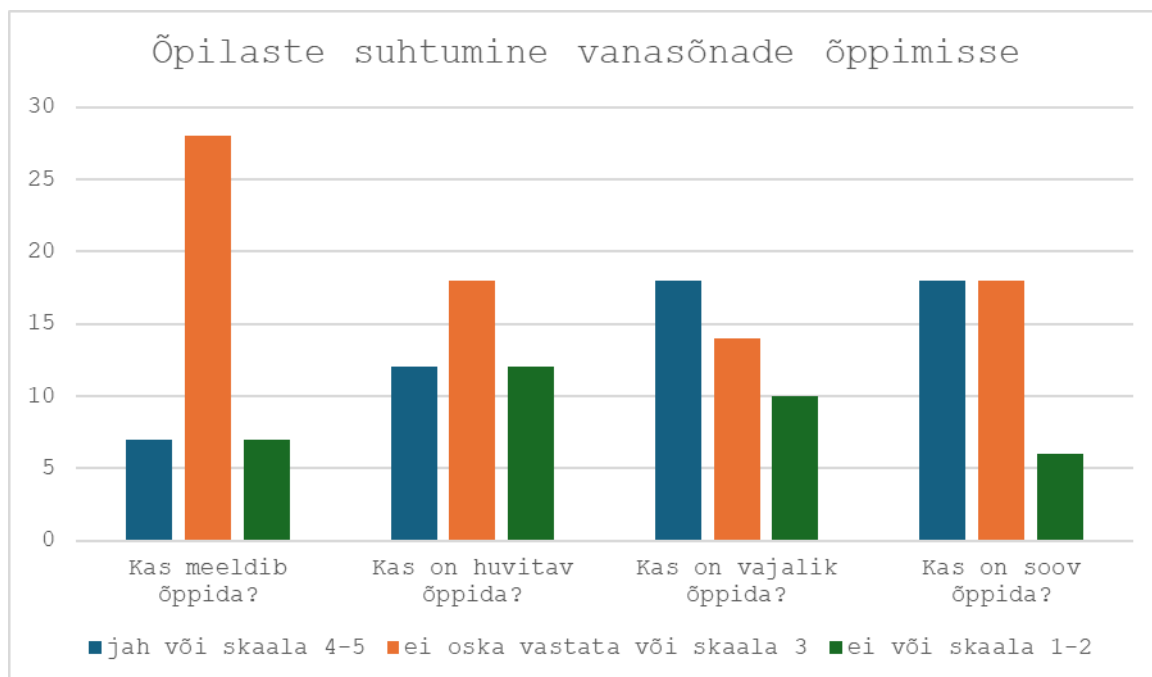
Küsitluses osalenud neljakümne kahest õpilasest ainult kolm ei osanud selgitada, mis on vanasõna, ülejäänud püüdsid kirjeldada vanasõna kas ülesehituse (nt vanasõna on tark lause; vanasõna on fraas) või sisu kaudu (nt vanasõna on õpetlik väljend). Õpilased, kes ei osanud kirjeldada, mis on vanasõna, ei osanud ka tuua näidet vanasõna kohta. Nii ei toonud venekeelse vanasõna kohta näidet kolm õpilast ja eestikeelse vanasõna kohta kuus õpilast. Kõige sagedasemaks venekeelseks näiteks oli *Любишь кататься, люби и саночки возить* („Armastad liugu lasta, siis armasta ka kelku vedada“) (7 vastajat ehk 16,7%) ja eestikeelseks näiteks /Valel on lühikesed jalad/ (6 vastajat ehk 14,2%). Eesti keele tundides oli vanasõnu õppinud 17 õpilast ehk 40% vastanutest, vanasõnadega seotud ülesannetena, mida tundides tehti, toodi kõige rohkem välja vanasõnade tõlkimist, vanasõna lõpetamist või teksti lugemist, milles oli kasutatud vanasõna, samuti etteantud sõnadest vanasõna moodustamist. See näitab, et õpilastel oli üldjuhul ettekujutus sellest, mis on vanasõna ning peaaegu pooltel vastanutest oli ka kogemus vanasõnade õppimisest eesti keele tunnis.

Vastanute üldarvust seitsmele õpilasele (16,7%) meeldib vanasõnu õppida, kuid huvitavaks peab seda teemat peaaegu poole rohkem õpilasi – 12 ehk 28,5%. Võib eeldada, et osa neist, kes küsimusele vanasõnade õppimise meeldimise kohta andsid ebakindla vastuse (28 õpilast ehk 66,7%), peavad tegelikult vanasõnade õppimist huvitavaks. Sellised õpilased kuuluvad kindlasti nende hulka, kelles on võimalik tekitada huvi vanasõnade õppimise ja selle kaudu oma eesti keele rikastamise vastu juhul, kui luua ja kasutada huvitavaid ning kaasahaaravaid vanasõnadega seotud ülesandeid.

Nende õpilaste hulk, kes peab vanasõnade õppimist vajalikuks, oli veelgi suurem – vastuseskaalal andis vastuseks „neli“ ja „viis“ 14 õpilast (33,3%). Kui selle juurde arvata õpilased, kes olid oma vastuses ebakindlad (vastuseskaala „kolm“: 18 õpilast ehk 42,8%), siis näeme, et ligi 76% õpilastest peab vajalikuks või pigem vajalikuks vanasõnu õppida

oma keeleoskuse arendamiseks. Sama kinnitab ka vastus huvi ja soovi kohta vanasõnade õppimisest. Huvi ja soovi vanasõnade õppimise vastu kinnitas sarnaselt eelmisele küsimusele 18 õpilast (42,8%), kuid ebakindla vastuse andnute (vastuseskaala „kolm“) hulk on seekord suurem – samuti 18 õpilast eelneva 14 õpilase asemel ehk siis osadel neist, kes pidas vanasõnade õppimist ebavajalikuks, on huvi ja soov ikkagi neid õppida.

Küsitlus näitas, et III astme õpilased peavad üldjoontes vajalikuks ning on huvitatud vanasõnade õppimisest eesti keele kui teise keele tundides. Kui vaadata vastuseid küsimusele, kas meeldib neile vanasõnade õppimine, siis näeme, et vanasõnu ei meeldinud õppida 16,7% õpilastest, valdav enamus ei osanud aga küsimusele vastata, samas peab vanasõnade õppimist vajalikuks 33,3% ja soovi neid õppida on 42,8% vastanutest (joonis 18). See näitab, et vanasõnade õppimise kogemuse järgi on see tegevus õpilastele olnud ebahuvitav ja vähemotiveeriv. Õpetajate meetodiliste võtete mitmekesistamine võiks seda olukorda muuta, kuna õpilastel on valmidus vanasõnade õppimiseks olemas.

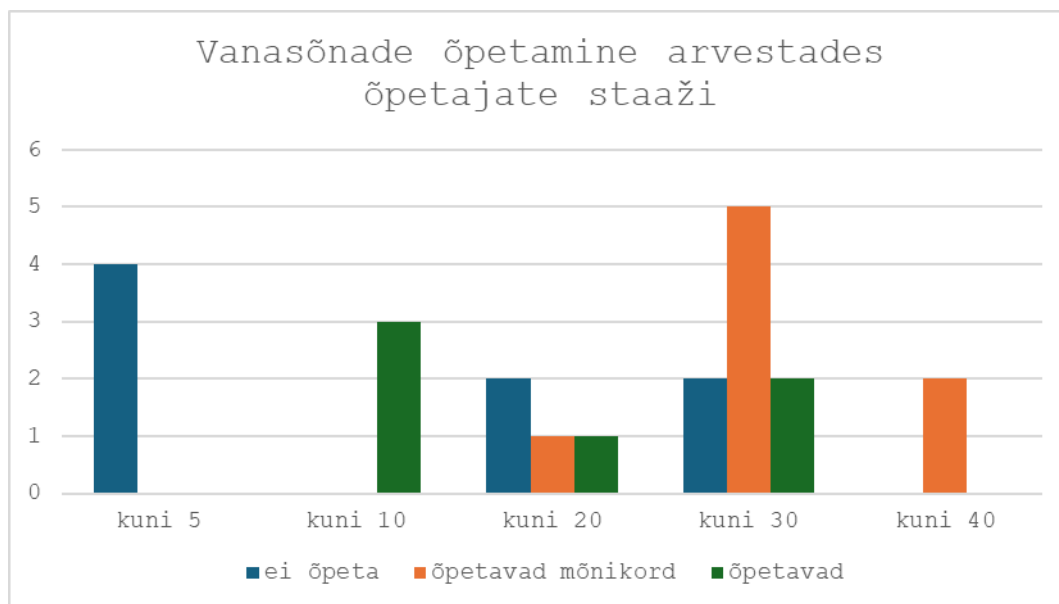

Joonis 18. Õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse: koondtabel. Allikas: autori koostatud

4.2. Õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse

Küsitlusele vastanud õpetajaid oli kokku 23. Vastanutest 15 õpetajal ehk 60% on kogemus vanasõnade õpetamises. Võrreldes õpetajate staaži ning vanasõnade õpetamist või mitteõpetamist, võib näha, et vanasõnu ei õpeta algajad õpetajad, kellel on staaži kuni viis

aastat, kõikides ülejäänud vanuserühmades on õpetajaid, kes vanasõnu õpetavad või õpetavad mõnikord. Kõige suurem hulk on vanasõnu õpetavaid õpetajaid nende õpetajate seas, kellel on staaži kuni 30 ja kuni 40 aastat (joonis 19). Seega näeme, et mida suurema kogemusega on õpetaja, seda suurem on ka tõenäosus, et ta õpetab oma tundides vanasõnu.

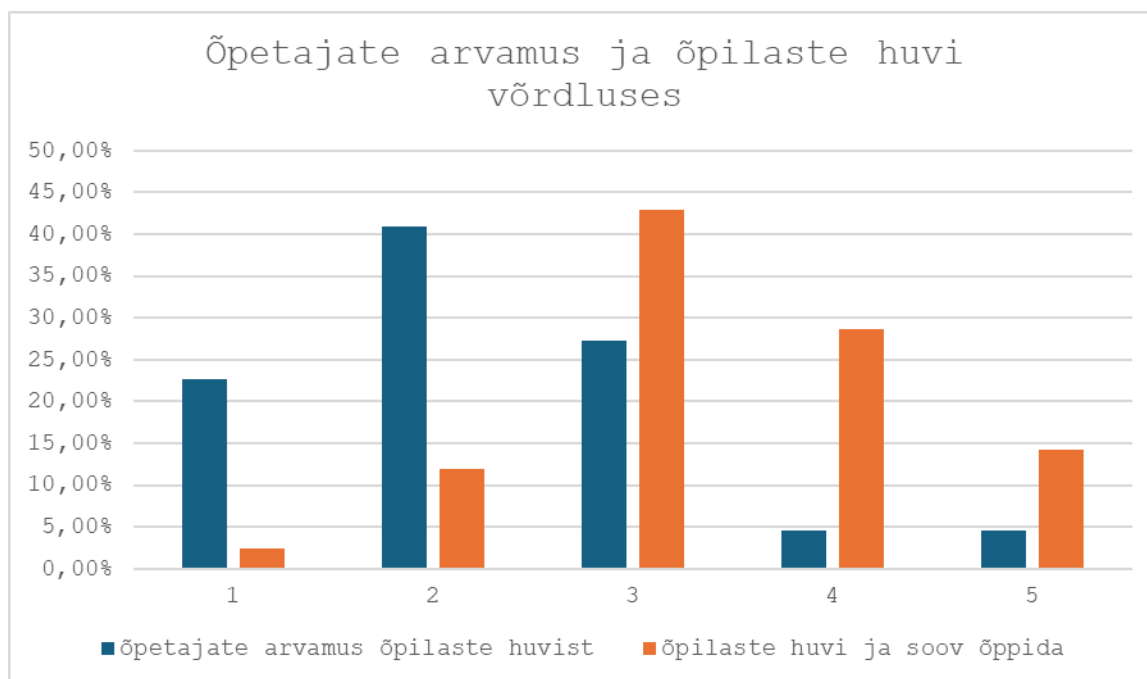

Joonis 19. Vanasõnade õpetamine arvestades õpetajate staaži. Allikas: autori koostatud

Lisaks seosele staaži ja vanasõnade õpetamise vahel, võrdlesin õpetavate vastuseid ka vanasõnade õpetamise ja tundides kasutatavate õpikute vahel, millega õpetajad töötavad. Igas III astme klassis kasutavad õpetajad valdavalt I. Manguse, M. Simmuli koostatud eesti keele teise keelena õpikuid „Minu eesti keel“. Tutvudes nende õpikutega põhjalikult, selgus, et üheski klassis ei ole vanasõnu puuduvat materjali esitatud, samas kui A.Siiraku õpikutes leidub neid igas klassis (lisa 6). Avatud vastustega küsimuste juures tõid õpetajad välja, et kui õpikus vanasõnadega seotud materjale ei ole, siis õpetajad ise lisamaterjale tundi sel teemal ei koosta, kuna koormus on suur ja õpikus on muud materjali palju.

Teiseks põhjuseks vanasõnade väljajätmiseks õpitavast materjalist on see, et õpetajate arvates ei ole vanasõnade õppimine õpilaste jaoks huvitav. Nii leidis 14 õpetajat 22 vastanust, et teema õpilasi ei huvita ja kuus jäi ebakindlale seisukohale, märkides vastuseskaalal vastuseks „3“. Kui aga võrrelda õpetajate arvamust õpilaste hinnanguga vanasõnade õppimise vajalikkusest ja nende valmisolekut („huvi ja soov vanasõnu õppida“), siis näeme, et õpilased ise on rohkem avatud vanasõnu õppima ja sel viisil ka oma eesti keele oskust rikastama, kui õpetajad eeldavad. Võrdlus õpetajate arvamusest

õpilaste huvi kohta ja õpilaste vastustest oma huvist ja soovist vanasõnu õppida on esitatud protsentides, sest vastanute arv oli õpilaste ja õpetajate seas erinev (joonis 20).

Joonis 20. Õpetajate arvamus ja õpilaste huvi võrdluses. Allikas: autori koostatud

4.3. Õpetajate meetodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele

Vastused ülesannete kohta, mida õpetajad tundides kasutavad vanasõnade õpetamisel, sain 15 õpetajalt, kes algselt olid märkinud oma vastustes, et õpetavad või mõnikord õpetavad vanasõnu. Kolm vastust eristus teistest, nimelt meistiklassid muuseumis, mängud ja digiharjutused. Ülejäänud vastused olid seotud traditsiooniliseks kujunenud harjutustüüpidega nagu vanasõna tõlkimine, vanasõna lõpetamine või algusele lõpu leidmine, sõnadest vanasõna koostamine, töö tekstiga või lünktekstiga, vanasõnade võrdlemine või sisu (mõtte) selgitamine. Oma vastustes tõid õpetajad ka välja, milliseid ülesandetüüpe neile meeldib kasutada tundides üldse. Kaks populaarsemat vastust olid lünkülesanded ja ühendamisülesanded, rohkem kui kahe õpetaja vastustes olid märgitud töö tekstiga, mängud ja e-testid.

Seostades õpetajate poolt kasutatavaid ülesandeid vanasõnade õpetamisel peamiste õpetamismeetoditega, võib välja tuua, et ülesanded, kus õpilane peab tõlkima vanasõna, on seotud grammatika-tõlke meetodiga, kuna selle meetodi juures on peamisteks õpetamisvõteteks teksti lugemine ja tõlkimine õppiija emakeelde (Argus et al., 2021, lk 64).

Selle kõrval kasutavad õpetajad ka kommunikatiivset lähenemisviisi, milles keskendutakse tähendusele, autentsele keelematerjalile ja keelekasutusele (Argus et al., 2021, lk 66). Siia hulka võib lugeda meistriklasse muuseumis, mängu, kuid ka sisu (mõtte) seletamist sihtkeeles.

Kolmas lähenemisviis, mida õpetajad kasutavad, on sõnavarapõhine. Sõnavarapõhise lähenemisviisi juures lähtutakse arusaamast, et keel koosneb kindlatest üksustest ja mallidest (Argus et al., 2021, lk 70). Siia alla saab koondada sellised ülesanded nagu lünktekstid, vastete leidmine, vanasõna algusele lõpu leidmine või vanasõnade võrdlemine.

Seega näeme, et õpetajate lähenemised vanasõnade õpetamisele on küll õpetamismeetodite poolest mitmekesised (grammatika-tõlke, kommunikatiivne, sõnavarapõhine), kuid ülesannete tüübid, mida valdavalt kasutatakse, ei kaasa ega motiveeri õpilasi aktiivselt töös osalema. Töö mitmekesistamine ja interaktiivsete ülesannete (sh vanasõnamängude) kasutamine muudaks õppetöö kaasahaaravamaks mõlemale osapoolle. Lähtudes õpetajate vastustest võib siiski eeldada, et suurt tähtsust omab see, millise õpikuga õpetajad tunnis töötavad. Õpetajate suur koormus ei toeta lisamaterjalide koostamist, mis ei tulene otseselt sellest keelelisest või grammatilisest materjalist, mida sisaldab õpik. Samuti on raske luua interaktiivset ja motiveerivat materjali selle kohta, milles ise ei olda eriti kindlad. Kui õpetaja ei kasuta ise oma kõnes aktiivselt vanasõnu või on õpetaja teise kultuuritaustaga, siis kindlasti eelistab ta tundides tegeleda nende ülesannetega, milles ta ennast kindlalt tunneb. Vanasõnadega töö lisamine õpikutesse või õpikute juurde lisamaterjali koostamine õpiku autorite poolt oleks üheks võimalikuks lahenduseks sellele probleemile.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli selgitada välja õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ja õpetamisse ning õpetajate meetodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele eesti keele kui teise keele tundides III astmes.

Magistritöö teema valisin ma järgnevatel põhjustel:

Esiteks, läbiviidud uuringud, millest andsin ülevaate oma magistritöö teoreetilises osas, näitavad, et vanasõnade õpetamine on tähtis nii emakeele kui ka võõrkeele õppimise juures, kus vanasõnade õpetamine on väärtuskasvatuse osa, mille põhjuseks on 1) vanasõnade didaktilisus, 2) vanasõnades esitatakse käitumisnorme ja nõuandeid õpetuse, käsu või keelu vormis.

Teiseks, eesti keele kui teise keele õppes on vanasõnad sõnavara, keelestruktuuri ja keelekultuurilise informatsiooni allikas. Vastavalt praegu kehtivale Põhikooli riiklikule õppekavale eesti keele kui teise keele õpetamise eesmärk eesti keele oskus B2 tasemel. Euroopa Keeleõppe Raamdokumendi sõsarväljaandes (2023) on ära märgitud, et B2 keele tasemel eeldatakse idioomide ehk piltlike püsiväljendite kasutamist kirjalikus ja suulises kõnes. Idioomide all mõistetakse nii vanasõnu kui ka fraseologisme.

Kolmandaks, vanasõna ei ole vana ehk iganenud sõna, ta on elav ja on tänasel päeval kasutusel kõne kaunistamiseks. Vanasõnade pragmaatiline funktsioon annab võimaluse kasutada neid tänini. Oma värvingu tõid kaasaegsed modifitseeritud vanasõnad.

Seetõttu oli huvitav ja tähtis välja selgitada õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ja õpetamisse ning samuti see, milliseid lähenemisviise vanasõnade õpetamisele kasutatakse küsimustikule vastanud õpetajate seas, sest selleks et muuta suhtumist, on vaja teada, milline see suhtumine on.

Sellest lähtuvalt määratlesin ma eesmärgi saavutamiseks 3 peamist uurimisküsimust: 1) milline on õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse eesti keele kui teise keele tundides III astmes, 2) milline on õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse eesti keele kui teise

keele tundides III astmes, 3) millised on eesti keele kui teise keele õpetajate metoodilised lähenemised vanasõnade õpetamisele III astmes.

Arvan, et magistritöö eesmärk on saavutatud ja uurimisküsimustele on saadud selged vastused, mis on toodud peatükkides „Tulemused“ ja „Arutelu“.

Uuringus osales 23 õpetajat 13 koolist ja 42 kolmandas astmes õppivat õpilast kuuest koolist. Uuringu läbiviimiseks kasutasin kombineeritud meetodit ning andmete kogumiseks veebipõhist küsimustikku nii õpetajatele kui ka õpilastele.

Magistritöö teoreetilises osas andsin ma ülevaate mõistest „vanasõna“ ja vanasõnade tulekust keelde, mida tähendab vanasõna didaktiline funktsioon, kuidas vanasõnad ühiskonnas muutuvad ning kus saame tänapäeval vanasõnade kas traditsiooniliste või modifitseeritud vormidega kokku puutuda. Teoreetilises osas pöörasin ma tähelepanu sellele, et vanasõnu õpitakse nii emakeeles kui ka võõrkeeles, mille kohta on nt vene, inglise, prantsuse ja saksa keeles kasutusel mõiste „fraseodidaktika“.

Selleks, et teada saada õpilaste suhtumist vanasõnade õppimisse, oli koostatud küsimustik, mis oli suunatud kolme aspekti uurimisele: õpilaste eelteadmised vanasõnadest ja vanasõnade õppimise kogemus, õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse ja tulevikku suunatud huvi vanasõnade õppimise vastu.

Esimese aspekti kohta selgus, et vanasõna defineerimisel püüdsid õpilased ära märkida nii vanasõna ülesehitust kui ka sisu. Ülesehituse juures toodi välja vanasõna lauseline ehitus ja sisu juures vanarahva tarkus. Samas olid esitatud vastused, mis viitasid vanasõnale kui fraasile või sõnale, ja sisu ei olnud kirjeldatud. Teiset aspekti uurides selgus, et enamus uuringus osalenud õpilastest on valmis saama uusi teadmisi ja õppima muuhulgas ka vanasõnu. Põhjus, miks õpilased vastasid, et neile ei meeldi vanasõnu tundides õppida, eelkõige selles, et nad kas ei mäleta selliseid ülesandeid või ei ole vanasõnadega ülesandeid teinud. Vastustest on näha, et valdav osa õpilasi ei ole tegelikult oma suhtumist vanasõnade õppimisse kujundanud, mis võib viidata vanasõnade õppimise kogemuse puudumisele. Kolmanda aspekti uurimisel selgus, et nende õpilaste hulk, kellel on soov ja huvi vanasõnu õppida on märkimisväärselt suurem neist, kellel huvi puudub või on vähene. Üldine suhtumine vanasõnade õppimisse on õpilastel positiivne.

Selleks, et teada saada õpetajate suhtumist vanasõnade õpetamisse ja kasutatavaid lähenemisviise, koostasın küsimustiku, mis oli suunatud ka kolme aspekti uurimisele: õpetajate eelnev kogemus vanasõnade kasutamise ja õpetamise kohta, õpetajate suhtumine vanasõnade õpetamisse ning metoodilised võtted, mida õpetaja kasutab või eelistab kasutada tunnis, sh vanasõnade õpetamisel.

Õpetajate küsimustiku tulemuste analüüsimisel selgus, et valdav enamus õpetajaid õpetab vanasõnu mõnikord või ei õpeta üldse. Üle poolte vastanutest põhjendab seda õpilaste huvi puudumisega. Sellele vaatamata peab enamus õpetajaid vanasõnade õpetamist vajalikuks ja on valmis tulevikus sellele temale suuremat tähelepanu pöörama.

Rääkides metoodilistest lähenemistest kasutavad õpetajad vanasõnade õpetamisel järgmisi ülesannete tüüpe: vanasõna lõpetamine, vanasõna alguse ja lõpu ühendamine, vastete leidmine eesti ja vene keeles, eesti- ja venekeelsete vanasõnade võrdlemine, vanasõna mõtte selgitamine, digiharjutused, vanasõnade tõlkimine, sõnade reastamine vanasõnaks, mängud, tekstid ja lünktekstid ning meistriklässid muuseumis. Uuringust selgus, et mida suurema kogemusega on õpetaja, seda suurem on ka tõenäosus, et ta õpetab oma tundides vanasõnu.

Üldistades õpetajate poolt kasutatavaid meetodeid vanasõnade õpetamisel, võib välja tuua, et õpetajad kasutavad grammatika-tõlke, kommunikatiivset ja sõnavarapõhist meetodit. Uuringust selgus, et suurt tähtsust omab ka see, millise õpikuga õpetajad tunnis töötavad. Tulemused näitavad, et õpetajate suur koormus ei toeta lisamaterjalide koostamist, mis ei tulene otseselt sellest keelelisest või grammatilisest materjalist, mida sisaldab õpik.

Minu uurimistöö näitas, et õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse on suurem kui õpetajad eeldavad.

Leian, et vanasõnade õpetamisele pööratakse põhjendamatult vähe tähelepanu. Teoreetilises osas esitatud uuringute ja oma magistritöö tulemusi arvestades, toon välja võimalikud täiendused eesti keele teise keelena tundide ja tunniväliste ürituste kavandamisel:

1. Kuna vanasõnades väljendatakse mõtteid eelistuste ja eelistatud käitumise kohta (Arutjunova, 1998, lk 256) ning neis esitatakse käitumisnorme ja nõuandeid õpetuse, käsu või keelu vormis, mis annab tunnistust vanasõnade didaktilisusest

(Hussar et al., 1984, lk 12), siis võib vanasõnu kasutada klassi kokkulepete või klassireeglite koostamisel. Sellega võib alustada või lõpetada tundi ja pöörata sellele tähelepanu tunni käigus, kui, näiteks, õpilaste tähelepanu langeb või käitumine ei vasta kokkuleppele.

2. Vanasõnade üldsemantika on õpetlik, mistõttu on tähtis mõista vanasõnu kui oma või teise keele ja kultuuri allikat. Kuna vanasõnad on alati seotud kindla „keelelise kogukonna“ materiaalse, sotsiaalse ja vaimse kultuuriga, mis annab teavet kultuurilisest ja rahvuslikust kogemusest ja traditsioonidest (Telija, 1996, lk 215), siis on võimalik korraldada kooliüritusi, et mängulises vormis tutvustada vanasõnade abil erinevate rahvaste eripära ja väärtushinnangutega ning leida sarnasusi erinevate kultuuride vahel.
3. Vanasõnu võib muuhulgas leida linnaruumis. Nende otsimiseks võib õpilastega läbi viia õuesõppe tundidena maastiku- või orienteerumismänge vanasõnade leidmiseks.
4. Vanasõna tahtliku, eesmärgipärase muutmise korral on tegemist vanasõna modifikatsiooni ehk transformatsiooniga (Aja, 2021, lk 249-250). Selliseid modifitseeritud vanasõnu nimetab W. Mieder (2004, lk 28) antivanasõnadeks, mis on oma olemuselt satiiriline või humoorikas keelemäng. Seoses sellega võiks pakkuda õpilastele mängulises vormis mõelda välja vanasõnale antivanasõna. Antivanasõnade loomise oskuse kujundamine annab võimaluse keelt rikastada, silmaringi laiendada ja keeletaju arendada. Siinkohal peab meeles pidama, et antivanasõnade loomine ning nende mõistmine, neis peituva keelemängu nägemine on võimalik ainult sel juhul, kui kuulaja või lugeja on teadlik vanasõna algvormist.
5. Vanasõnade didaktilise funktsiooni tõttu on nad laialt kasutusel pedagoogikas, seda nii keeleõppe kui ka üldkasvatuslikul eesmärgil, edastades väärtushinnanguid ja sotsiaalseid oskusi (Mieder, 2014, lk 40). Seoses eestikeelsele õppele üleminekuga võib vanasõnu õpetada algkoolis hommikuringi läbiviimisel, kasutades juba loodud Tarkuse hoidise meetodikat. Fraseoloogia (sh vanasõnade) tundmine arendab õppija suhtluspädevust ning võimaldab tal olla võimalikult ühel tasandil emakeeles kõnelejaga.

Oma soovitude koostamisel lähtusin sellest, et vanasõnade ja teiste rahvaluule lühivormide õppimine peab toimuma süsteemselt, sest vastasel korral ei jää õpilastele meelde ei vorm

Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse
eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

ega tähendus (Ulanova, 2015, lk 42). Süsteemsuse saab tagada vanasõnade õppimisega mitte ainult eesti keele teise keelena tundides, vaid ka tunnivälistes tegevustes.

KASUTATUD ALLIKMATERJALID

Aja, U. (2011) = Ая, У. Ценностные доминанты лингвокультуры в пословицах (на материале русского и эстонского языков). Язык и межкультурная коммуникация. Материалы Второй Международной научно-практической конференции, том 1 (273–276). Новгородский государственный университет имени Ярослава Мудрого.

Aja, U. (2012) = Ая, У.; Никитина, Т.Г.; Роголёва, Е.И. Пословицы в русской речи. Учебный словарь с комментариями на эстонском языке. ООО "ЛОГОС Плюс".

Aja, U. (2013a) = Ая, У. Пословица как источник социокультурной информации на уроке русского языка как иностранного. Образование для устойчивого развития в поликультурном пространстве региона (Пятое Лозинские чтения). Материалы Международной научно-методической конференции, I: Образование для устойчивого развития в поликультурном пространстве региона (Пятое Лозинские чтения), Псковский государственный университет, 18-19 апреля 2013. Тоim. Соловьёва, Т.А.; Витковская, И.М.; Сергеева, Л.А. Псков: Псковский государственный университет, 235–239.

Aja, U. (2013b) = Русские пословицы и поговорки в системе интегрированного обучения предмету и языку. Культура русской речи в условиях многоязычия: Материалы Международной научно-практической конференции (Махачкала, 21–22 мая 2013 г.). Тоim. проф. Джамалов К.Э., проф. Магомедова Т.И., доц. Ваджибов М.Д. (ответственный редактор). Издательство ДГУ, 41–42.

Aja, U. (2016) = Перевод пословицы как способ заимствования и художественный прием. Михайловская Пушкиниана: научно-практические чтения "...По утрам я читал, упражнялся в переводах..." ("Библиотека в усадьбе"), 22-26.04.2015. Тоim. Токарева, Л. Сельцо Михайловское: Пушкинский Заповедник, 92–98. (Михайловская Пушкиниана; 67).

Aja, U. (2021) = Ая, У. Современные трансформации русских пословиц (на фоне эстонского языка). Сокровища минувших дней: "Библиотека в усадьбе", Пушкинские Горы, 15-16.04.2021. Тоim. Бахтина, О.И. Сельцо Михайловское, Пушкинский Заповедник: Пушкинский Заповедник, 249–256. (Михайловская пушкиниана; 86).

Aruste, S. (2014). Lasteaiaõpetajate hinnangud väärtuskasvatusemetoodikale "Väärtuskasvatus Tarkuste hoidise abil". Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/464f3a8a-be39-4b8a-8f99-217edc0f1ab3/content>

Arutjunova, N. (1988) = Арутюнова, Н. Язык и мир человека. Языки русской культуры.

Argus, R., Rüütmaa, T., Verschik, T., Baird, P. (2021). Mitmekeelsus, esimese ja teise keele omandamine. Peamistest teooriatest, uuringutulemustest ja õpetamiseetoditest. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium / Tallinna Ülikool.

Baran, A. (2012). Doktoritöö leedu vanasõnadest. Mäetagused, 52, 192-195. <https://www.folklore.ee/tagused/nr52/uudis.pdf>.

Beilmann, M. (2020). Analüüsitulemuste esitamine joonistel. M. Beilmann, A. Roots ja K. Rootalu (toim), Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Tartu Ülikool. <https://samm.ut.ee/analuisitulemuste-esitamine-joonisel/>

Bredis, M. (2017). Представления о денежных отношениях в пословицах (на материале русского, латышского, литовского, немецкого и английского языков). Диссертация ... кандидата филологических наук. Российский университет Дружбы народов.

Briedis, L., Hussar, A. & Saukas, R. (koost) (1988). Eesti vanasõnad, IV. Lisad. Teaduste Akadeemia, Keele ja Kirjanduse Instituut, Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum. Eesti Raamat.

Cowan, K. (2019). Inglise keele õpetajate arvamused vanasõnade õpetamise kohta III kooliastmes. Magistritöö. Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/f833be93-0977-4665-a538-635a7803dccc/content>.

EHIS (Eesti Hariduse Infosüsteem). (2023, 05. detsember). Koolide valim. <https://www.ehis.ee/>

Eisen, M. (1993). Eesti vanasõnad. Perioodika.

Granbom-Herranen, L. (2012). Vanasõnad pedagoogilises kõnes. Mäetagused, 51, lk 81-101. https://www.folklore.ee/tagused/nr51/granbom_herranen.pdf.

García Muruais, M. T. (1998). Propuestas para la enseñanza de unidades fraseológicas en la clase de E/LE. En: F. Moreno et al. (eds.) La enseñanza del español como lengua extranjera: del pasado al futuro. Actas del VIII Congreso de Asele (Alcalá de Henares, 17-20 septiembre 1997). Alcalá de Henares: Edición Universidad de Alcalá de Henares.

Creswell, J.W. (2007). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches. SAGE, 5.

Hanzén, M. (2007). „When in Rome, Do as the Romans Do“: Proverbs as a Part of EFL Teaching. Bakalaureusetöö. Jönköping University. https://www.academia.edu/2183373/When_in_Rome_Do_as_the_Romans_Do_Proverbs_as_a_Part_of_EFL_Teaching?hb-g-sw=21767336.

Haridus- ja Teadusministeerium. (2023). Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine. Sõsarväljaanne. <https://hm.ee/sites/default/files/documents/2024-01/S%C3%B5sarv%C3%A4ljaanne.pdf>.

Hiiemäe, R., Kalda, M., Voolaid, P. (2020). Koroonakriisi rahvapärased väljendused Eestis. Keel ja Kirjandus, 12, lk 1011-1032. <https://keeljakirjandus.ee/wp-content/uploads/2020/12/R.-HIIEM%C3%84E-M.-KALDA-M.-K%C3%95IVA-P.-VOOLAID.pdf>.

Humboldt, V. (1985) = Гумбольдт, В. фон. Язык и философия культуры. Прогресс.

Hussar, A., Krikmann, A., Sarv, I. (1984). Vanasõnaraamat. Eesti Raamat.

Jakobson, R. (2012). Lingvistika ja poeetika. Akadeemia, 10, lk 1735-1741

Järv, R. (2000). Vanasõna ei ole varnast võtta. Vanasõnadele viitamine ajalehetekstis. Meedia. Folkloor. Mütoloogia, 216-242. Eesti Kirjandusmuuseum.

Kayumova, A. R., Safina, R. A. & Nefedova, L. A. (2019). Issues and trends in phraseodidactics. Journal of Research in Applied Linguistics, 10 (SP), 694-701. https://rals.scu.ac.ir/article_15121_73aaa33aa51cbddca38ade9bcd8a7399.pdf.

Kello, K. (1999). Eesti rahva tarkusesõnad kõvade kaante vahel. Eesti Päevaleht, 166, lk 6.

Krikmann, A. (1978). Некоторые аспекты семантической неопределенности пословицы. Паремнологический сборник: Пословица, загадка (структура, смысл, текст), 82-104. Составление, редакция и предисловие Г. Л. Пермякова. Наука.

Krikmann, A. (1997). Sissevaateid folkloori lühivormidesse. I, põhimõisteid, žanrisuhteid, üldprobleeme. Tartu Ülikooli Kirjastus.

Krall, I., Saarso, K. & Sõrmus, E. (2004). Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 7. klassile. Kirjastus: Ilo.

Krall, I., Saarso, K. & Sõrmus, E. (2004). Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 8. klassile. Kirjastus: Ilo.

Krall, I., Saarso, K. & Sõrmus, E. (2004). Eesti keele õpik vene õppekeelega kooli 9. klassile. Kirjastus: Ilo.

Langemets, M., Tiits, M., Valdre, T., Veski, L., Viks, Ü. & Voll, P. (2009). Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti Keele Sihtasutus, Tallinn.

Lau, A.L.D., Cummins, R.A. & McPherson, W. (2004). An Investigation into the Cross-Cultural Equivalence of the Personal Well-Being Index. Social Indicators Research, 14.

Lauhakangas, Outi. (2007). Use of proverbs and narrative thought. Folklore, 35, 77-85 <https://www.folklore.ee/folklore/vol35/lauhakangas.pdf>.

Litovkina, A. (2017). Teaching Proverbs and Anti-Proverbs. Komárom.

Mangus, I. & Simmul, M. (2021). Minu eesti keel õpik 7. kl vene koolile. Kirjatark OÜ.

- Mangus, I. & Simmul, M. (2019). Minu eesti keel õpik 8. kl vene koolile. Kirjatark OÜ.
- Mangus, I. & Simmul, M. (2021). Minu eesti keel õpik 9. kl vene koolile. Kirjatark OÜ.
- Maxbuba Jumayeva Soatmurod qizi, & Azimova Dilfuza. (2023). Modern methods of using folk proverbs in the process of educating elementary school students. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 19, 172–175. Retrieved from <https://geniusjournals.org/index.php/ejlat/article/view/4049>
- Mieder, W. (1993). Proverbs are never out of season. Oxford University Press.
- Mieder, W. & Bryan, G. B. (1996). Proverbs in World Literature: a Bibliography. P. Lang.
- Mieder, W. & Litovkina, A. T. (2002). Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs. DeProverbio.com.
- Mieder, W. (2004). Proverbs: a handbook. Greenwood Press.
- Mieder, W. (2014). Behold the proverbs of a people. Proverbial wisdom in culture, literature and politics. University Press of Mississippi.
- Mitt, M. (2012). Väärtuskasvatus tarkuste hoidise abil: Eesti rahvapärimusel põhinev metoodika lasteaedadele ja algkoolidele. Väärtuskoolitus.
- Mokijenko, V., Nikitina, T. (2011). = Мокиенко, В. М., Никитина, Т. Г. Народная мудрость. ЗАО „ОЛМА Медиа Групп“.
- Musolff, A. (2020). How (not?) to quote a proverb: The role of figurative quotations and allusions in political discourse. Journal of Pragmatics, Volume 155, 135-144, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2019.10.011>.
- Paczolay, G. (1997). European proverbs in 55 languages with equivalents in Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese and Japanese = Európai közmondások 55 nyelven arab, perzsa, szanszkrit, kínai és japán megfelelőkkel. Veszprémi Nyomda.
- Paczolay, G. (2007). Some Interlinguistic Relationships in the First Hungarian Proverb Collection of 1598. Folklore Electronic Journal of Folklore 35, 64.
- Pauluse teine kiri tessalooniklastele, 3:10.

Permjakov, G.L. (1979) = Пермяков, Г. Л. Пословицы и поговорки народов Востока. Систематизированное собрание изречений двухсот народов. Наука.

Permjakov, G.L. (1988) = Пермяков, Г. Л. Основы структурной паремиологии. Наука.

Põhikooli riiklik õppekava. (2023). RT I, 08.03.2023, 5.

Reitsak, A. (1967) = Рейцак, А. К. Пословицы международного распространения в эстонском и русском языках. Труды по русской и славянской филологии, 10, серия лингвистическая. Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised.

Ray, M. I. (2017). Le dictionnaire phraséodidactique: sa place dans la didactique de la phraséologie. *Studii de lingvistică*. 7. 27-44.

https://www.researchgate.net/publication/322356842_Le_dictionnaire_phraseodidactique_sa_place_dans_la_didactique_de_la_phraseologie

Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalem (toim). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. <https://samm.ut.ee/valimid/>.

Savenkova, L. (2002) = Савенкова Л. Русская паремиология: семантический и лингвокультурологический аспекты. Изд-во Рост. ун-та.

Siirak, A. (2001). Eesti keel vene õppekeele koolide 7. klassile. Koolibri.

Siirak, A. (2008). Eesti keel vene õppekeele koolide 7. klassile. Koolibri.

Siirak, A. (2002). Eesti keel vene õppekeele koolide 8. klassile. Koolibri.

Siirak, A. (2006). Eesti keel vene õppekeele koolide 8. klassile. Koolibri.

Siirak, A. (2015). Eesti keel vene õppekeele koolide 8. klassile. Koolibri.

Siirak, A. (2002). Eesti keel vene õppekeele koolide 9. klassile. Koolibri.

Siirak, A. (2009). Eesti keel vene õppekeele koolide 9. klassile. Koolibri.

Siirak, A. (2017). Eesti keel vene õppekeele koolide 9. klassile. Koolibri.

Snegirjov, I.M. (1996) = Снегирёв, И. М. Словарь русских пословиц и поговорок. Русские в своих пословицах. „Русский купец“, „Братья славяне“.

Telija, V. (1996) = Телия, В. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Школа „Языки русской культуры“.

Teras, E. (2019). Hoolivuse- ja sõpruse-teemaliste vanasõnade mõistmine 6-7-aastastel lastel. Magistritöö. Tartu Ülikool, Haridusteaduste instituut.
<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/1ed9e860-e8f0-432b-bb3f-45b00b84ecd6/content>.

Ulanova, T. (2015). Eesti rahvaluule väikevormide ja rahvapäraste väljendite kasutamine eesti keele kui teise keele tunnis I ja II kooliastmes. Magistritöö. Tartu Ülikool, Narva kolledž. <https://dspace.ut.ee/items/6686603d-fc9f-47eb-8e72-a59b8f1311f3>.

Webster's New World Dictionary. (1988). Webster's New World.

What Goes Around Comes Around. (2004). Toim. Kimberly J. Lau, Peter Tokofsky, Stephen D. Winick. Utah State University Press.

Winick, Stephen D. (2003). Intertextuality and innovation in a definition of the proverb genre. In W. Mieder (ed.), Cognition, comprehension, and communication: A decade of North American proverb studies (1990-2000) (571-601). Schneider Verlag Hohenghren.

Vääri, E., Kleis, R., Silvet, J., Paet, T. & Rehema, T. (2012). Võõrsõnade leksikon. Eesti Keele Instituut, kirjastus Valgus.

Õpetussõnad, 26:27

Õunapuu, L. (2014). Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimusviis sotsiaalteadustes. Tartu Ülikool, 68. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

LISAD

Lisa 1. Kaaskiri direktoritele

Austatud koolidirektor

Pöördun Teie poole palvega osutada kaasabi uuringu läbiviimiseks koostatud ankeetintervjuu levitamises III kooliastmes töötavate eesti keele kui teise keele õpetajate ja III kooliastme õpilaste seas. Uuringu viin läbi oma magistritöö raames, mille fookuses on õpetajate ja õpilaste suhtumine vanasõnade õppimisse ja õpetamisse eesti keele kui teise keele tundides. Olen tänulik panuse eest minu magistritöö valmimisse.

Lugupidamisega

Irina Janovitš

TÜ Narva kolledži magistrant

Lugupeetud III kooliastme eesti keel teise keelena õpetaja

Palun Teie abi andmete kogumisega oma magistritöö raames. Olen Tartu Ülikooli Narva kolledži üliõpilane. Minu magistritöö teema on “Õpetajate ja õpilaste suhtumine vanasõnade õpetamisse ja õppimisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III kooliastmes”.

Magistritöö raames olen koostanud küsimustikud III kooliastme eesti keel teise keelena õpetajatele ja III kooliastme õpilastele.

Pöördun Teie poole palvega osaleda selle uurimuse ankeetintervjuu osas ning jagada oma mõtteid ja kogemust. Samuti palun, et jagaksite õpilastele mõeldud ankeedi linki oma õpilastega. Olen tänulik, kui saaksite seda teha eesti keele tunnis, et kindlustada ankeedile vastamine.

Olen teadlik õpetajate ajalise ressursi piiratusest, kuid palun leida võimalus, kuna andmed on sisendiks nii minu magistritöösse kui ka edasistesse võimalikesse eesti keele õpetamisega seotud uuringute läbiviimisse.

Küsimustikud on anonüümsed, tulemused on üldistatud. Taustaküsimustele vastused on vajalikud ainult statistikaks. Küsimustik on loodud e-keskkonnas, et nii õpetajatel kui ka õpilastel oleks mugavam vastata. Selle täitmine võtab umbes 10 minutit.

Küsimustik

õpetajatele:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdX586b0DPBmt47iATNWX7xGHwurILlxE3rj16K6BlkPQm6_g/viewform?vc=0&c=0&w=1&flr=0

Küsimustik

õpilastele:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdNWc2c4IFbuD_RaSrKg_CkBafRQXqJOrWU_VkKgCv9czm-zw/viewform?vc=0&c=0&w=1&flr=0

„Lisa 1 järg“

Lisa 2. Küsimustik õpilastele

Hea III kooliastme õpilane

Palun Sul osaleda uuringus, mille viin läbi oma magistritöö raames. Olen Tartu Ülikooli Narva kolledži üliõpilane. Minu magistritöö teema on “Õpetajate ja õpilaste suhtumine vanasõnade õpetamisse ja õppimisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III kooliastmes”.

Küsimustikud on anonüümsed, tulemused on üldistatud. Kooli ja klassi täpsustamine on vajalik ainult statistikaks.

Küsimustik on loodud e-keskkonnas ja selle täitmine võtab umbes 10 minutit. Palun loe küsimus hoolikalt läbi ja vali enda jaoks sobivaim vastusevariant!

Ette tänades

Irina Janovitš

Tabel 5. Küsimustik õpilastele

Küsimused õpilastele (eesti keel teise keelena)							
Taustaküsimused							
Mis koolis sa õpid?							
Mitmendas klassis sa õpid?							
Kodune keel							
Sinu hobi							
Mis oli sinu eesti keele hinne viimasel õppeperioodil?							
Põhiküsimused							
Kuidas sa mõistad, mis on „vanasõna“?							
Kirjuta üks vanasõna oma emakeeles							
Kirjuta üks vanasõna eesti keeles							
Kas sa oled õppinud eesti keel teise keelena tundides vanasõnu?	Jah			Ei			
Kui jah, siis kas sulle meeldib õppida vanasõnu eesti keele tundides?	Jah			Ei			
Kuidas suhtud vanasõnade õppimisse?	ei meeldi	1	2	3	4	5	meeldib
Kuidas suhtud vanasõnade õppimise vajalikkusesse?	ei ole vajalik	1	2	3	4	5	on vajalik

Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse
eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

Kas Sul on huvi ja soov kasutada või õppida vanasõnu eesti keele õppimiseks ja rikastamiseks?	ei ole huvi ega soovi	1	2	3	4	5	on huvi ja soov
Kas vanasõnade õppimine on vajalik eesti keele õppimise juures?	ei ole vajalik	1	2	3	4	5	on vajalik
Kas vanasõnade õppimine on Sinu jaoks huvitav?	ei ole huvitav	1	2	3	4	5	on huvitav
Milliseid ülesandeid oled eesti keele tundides teinud vanasõnadega?							
Kui tihti sa ise kasutad oma kõnes vanasõnu?	ei kasuta	1	2	3	4	5	kasutan tihti
Kas selle küsimustiku täitmisel tekkis sul huvi õppida vanasõnu?	Jah	Ei			ei tea		
Mida sooviksid veel lisada vanasõnade õppimise ja/või kasutamise kohta?							

Allikas: autori koostatud.

Aitäh Sulle küsimustiku täitmise eest! Olid mulle suureks abiks!

„Lisa 2 järg“

Lisa 3. Küsimustik õpetajatele

Lugupeetud III kooliastme eesti keel teise keelena õpetajad

Palun Teil osaleda uuringus, mille viin läbi oma magistritöö raames. Olen Tartu Ülikooli Narva kolledži üliõpilane. Minu magistritöö teema on “Õpetajate ja õpilaste suhtumine vanasõnade õpetamisse ja õppimisse eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III kooliastmes”.

Pöördun Teie poole palvega osaleda selle uurimuse intervjuu osas ning jagada oma mõtteid ja kogemust. Olen teadlik teie ajalise ressursi piiratusest, kuid palun leida võimalus vastamiseks.

Küsimustikud on anonüümsed, tulemused on üldistatud. Taustaküsimustele vastused on vajalikud ainult statistikaks. Küsimustik on loodud e-keskkonnas, et Teil oleks mugavam vastata, ja selle täitmine võtab umbes 10 minutit.

Ette tänades

Irina Janovitš

Tabel 6. Küsimustik õpetajatele

Küsimused õpetajale			
Taustaküsimused			
Kool, kus Te töötate			
Teie vanus			
Teie tööstaaž eesti keel teise keelena õpetajana			
Millistes klassides Te töötate?	7. klass	8. klass	9. klass
Kui suur on Teie koormus õpetajana III kooliastmes (eraldi klassiti)?			
Milliseid õpikuid Te kasutate?	7. klass	8. klass	9. klass
Põhiküsimused			
Kas Te õpetate eesti keel teise keelena tundides vanasõnu?	Jah	Ei	Mõnikord
Kas Teile meeldib tundides kasutada ülesandeid vanasõnadega?	Jah	Ei	Ei ole kasutatud
Kas Te pöörate ise tähelepanu vanasõnade	Jah	Ei	Mõnikord

Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse
eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

Õppimisele eesti keele tundides?													
Kui sageli Te ise kasutate oma kõnes vanasõnu eesti keele tundides?	kasutan harva	1	2	3	4	5	kasutan sageli						
Kui sageli Te kasutate vanasõnu oma kõnes tavaelus?	kasutan harva	1	2	3	4	5	kasutan sageli						
Kas Teil on huvi ja soov kasutada vanasõnu tundides õpilastele keele õpetamiseks ja selle rikastamiseks?				Jah				Ei					
Kuidas Te arvate, kas vanasõnade õpetamine on vajalik keele õpetamisel?	ei ole vajalik	1	2	3	4	5	on vajalik						
Kuidas Te arvate, kas vanasõnade õppimine on õpilastele huvitav?	ei ole huvitav	1	2	3	4	5	on huvitav						
Kuidas Te arvate, kas töö vanasõnadega on tähtis või seda võiks asendada muu materjaliga?	Võiks asendada	1	2	3	4	5	on tähtis						
Kui võiks asendada, siis kirjutage palun, millega													
Missugustes klassides on Teie arvates kasulikum põhjalikumalt vanasõnu õpetada?		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Milliseid vanasõnadega seotud ülesandeid Te kasutate keele õpetamisel tundides? (nt. vanasõnade vene keelde tõlkimine, vene ja eesti vanasõna ühendamine, vanasõna algusele sobiva lõpu leidmine jne)?													
Kui Te ei kasuta tundides ülesandeid vanasõnadega, siis mis on selle põhjuseks?													
Kas Teie koostate tundideks lisäülesandeid vanasõnadega (näiteks töölehti)?		Jah				Ei							
Kas selle küsimustiku täitmisel tekkis Teil huvi õpetada eesti keele tundides vanasõnu?		Jah				Ei							

Kui jah, siis millised mõtted tekkisid ülesannete kohta?	
Kui ei, siis mis põhjusel?	
Milliseid ülesannete tüüpe meeldib Teile üldse tundides kasutada? (nt lünkülesanded, ülesanded sõnade või lauseosade ühendamisega jne)	
Mida Teie sooviksite antud teemal lisada?	

Allikas: autori koostatud.

Täna vastamast!

„Lisa 3 järg“

Lisa 4. Õpilaste vastused küsimusele, mis on vanasõna

Tabel 7. Õpilaste vastused küsimusele, mis on vanasõna

Vene keeles esitatud	Eesti keeles esitatud
Изречение в виде грамматически законченного предложения	See on vana fraas
Это предложение со своим смыслом	Lühike õpetlik avaldus
Это старые слова	See on lühike avaldus
Предложение со своим смыслом	Pärastõna mõiste on mulle tuttav. See on lühike väljendus, mis edastab mingit elukogemust või tarkust
Пословица это как то давно люди придумали что то во что можно верить	Ehitava tähendusega lühike rahvasõna
Фраза со смыслом	Väike vastuvõttev lause
Краткие сложные предложения	Lühike hariv fraas
Пословица-это краткая изложенная мысль	Lühike rahvasõna
Мысль человека	Fraasid, mis midagi õpetavad
Фраза в какую-то ситуацию	Lühike fraas, millel on vastuvõttev tähendus
Пословица это то что говорилось в народе и говориться по сей день	Ma ei mõista
Набор слов со смыслом	Ma ei tea
Краткое народное изречение	Fraas
Пословица-короткое высказывание, обычно народного происхождения, содержащее мудрость или наставление, передаваемое поколениями	Terav fraas
Выражение со смыслом	Lühike lause
Пословица — это короткое выражение или фраза, которая содержит мудрость или наставление. Она передает опыт и знания поколений и может быть использована для донесения важных истин. Например «Молчание-золото» или «Не говори гоп, пока не перепрыгнешь»	Ei tea
Краткая фраза с определенным поучительным смыслом	Põnev väljend
Краткая фраза с определенным «пучительным» посылом	Vana sõna
Фраза, в которой выражена народная мудрость в поучительной форме	Vanasõna on lühike ja terav lause
Пословица — это краткое мудрое изречение	Huvitav lause
Народное выражение	

Lisa 5. Õpilaste kirjutatud vanasõnad vene ja eesti keeles

Tabel 8. Õpilaste vanasõnad

Vene keeles kirjutatud vanasõnad
Убить время
Делу время, потехе час
Семь раз отмерь, один раз отреж
Работа не волк, в лес не убежит
Больше дела, меньше слов
Не имей 100 рублей, а имей 100 друзей
Слово-серебро, молчание-золото
Слово не воробей, вылетит не поймаешь
Не одежда красит человека
Без труда, не выловишь и рыбку из пруда
Чан мяса, да вкуса нет
Сделал дело, гуляй смело
Любишь кататься, люби и саночки возить
Поспешишь, людей насмешит
Придет осень, за все спросит
Лучше поздно, чем никогда
Не говори гоп, пока не перепрыгнешь
Тише едешь, дальше будешь
Eesti keeles kirjutatud vanasõnad
Külas on hea, kodus veel parem
Valel on lühikesed jalad
Silm on hinge peegel
Üheksa korda mõõda, üks kord lõika
Kes ees ei mees
Te ei saa hõlpsalt kala tiigist välja püüda
Tulin, nägin, võitsin
Kes hiljaks jääb, see kannatab
Kes teisele auku kaevab, see ise sisse kukub
Kes otsib, see leiab
Kus suitsu, seal tuld
Kes see muu koera saba kergitab kui mitte koer ise
Sa lähed kaugemale, sa lähed kaugemale
Enne töö, siis lõbu
Kuri keel on teravam kui nuga
Ütle, kes on su sõbrad ja ma ütlen, kes oled sa ise
Sõpra tuntakse hädas
Ukraina keeles kirjutatud vanasõna
Більше діла, менше слів

Allikas: autori koostatud

Lisa 6. Aino Siiraku õpikutes esitatud ülesanded vanasõnadega

Tabel 9. Aino Siiraku õpikutes esitatud ülesanded vanasõnadega

7. klassi õpikus	8. klassi õpikus	9. klassi õpikus
<p>Kordamine on tarkuse pea (teksti nimetus) Õnnetus ei hüüa tulles (teema nimetus) Lõpp hea, kõik hea (teema nimetus)</p>	<p>Kes minevikku ei mäleta, see elab tulevikuta (teema nimetus) Hea nõu on kallid (teema nimetus) Parem karta, kui kahetseda (teema nimetus) Nimi ei riku meest! Kes püüab kõigest väest, saab üle igast mäest!</p>	<p>Kordamine on tarkuse ema (teema nimetus) Oma silm on kuningas (peatüki nimetus) Oma tuba, oma luba (peatüki nimetus) Mis täna tehtud, see homme hooleta (teema nimetus) Ega amet leiba küsi (teema nimetus) Iga jalg teeb ise jälgi! (teema nimetus)</p>
<p>Ülesanne: Häälda õigesti. Kuidas tõlgid need vanasõnad vene keelde? Hooletus ees, õnnetus taga. Kahevõrra aitab see, kes ruttu aitab. Aeglasemalt sõuad, kaugemaale jõuad. Tagantjärele tarku palju.</p>	<p>Ülesanne: Loe jutustust. Ütle, missugune vanasõna sobiks kõige paremini selle jutustuse mõtet illustreerima. Ruttu tehtud, rumal töö, kaua tehtud, kaunis töö. Lähed kahte jänest püüdma, ei saa ühtegi kätte. Ei ole halba ilma heata. Kõik pole kuld, mis hiilgab.</p>	<p>Ülesanne: Ühendage lauseosad lauseteks. Kirjutage laused vihikusse ja pange kõik puuduvad kirjavihemärgid (pole märgitud, et need on vanasõnad). Amet kõik Enne mõtle Ei saa lind kõrgemale lennata Kerge lubada Ega töö jänes pole Ela ise Et õpetada Heategu unustatakse ära Homseks hoia leiba Kahevõrra aitab see Kas täis kõht teab Kellele palju antud Kuidas töö</p>
<p>Ülesanne: Häälda õigesti. Kuidas tõlgid need vanasõnad vene keelde? Hooletus ees, õnnetus taga. Kahevõrra aitab see, kes ruttu aitab. Aeglasemalt sõuad, kaugemaale jõuad. Tagantjärele tarku palju.</p>	<p>Ülesanne: Ühenda vanasõnad. Õpi neist 5-6 pähe. Ega õnnetus mööda kive ja kände käi Ega õun enne kuku, Ega töö jänes ole, Ega magaja kassi suhu Ega amet leiba küsi, Ega halvast kaevust Ega kahte head Kes hiljaks jääb,</p>	<p>Ülesanne: Leidke vanasõnale jätk. Koostage kahekõne, kus kasutate kaht-kolme vanasõna vabalt valitud teemal. Eluaeg ela, Mida õpid noores eas, Keegi pole Tee tööd töö ajal, Tegijal juhtub Mida Juku ei õpi,</p>

	<p>Kes kahju kardab, Kes tööd otsib, Kes palju käinud, Kes pärast naerab, Kes teisele auku kaevab, Kes ees, Mida Juku ei õpi, Kes kõrt ei korja, Julge pealehakkamine Valel Kus viga näed laita,</p>	<p>Õpetus on parem Vara tööle, hilja voodi, Kordamine on Ega töö jänes ole, Tee ruttu, Et õpetada, Kes püüab kõigest väest</p>
<p>Ülesanne: Loe. Missugused vanasõnad sobivad tekstiga „Emme öösärk“ kokku. Iga punane mari pole veel maasikas. Ära ehi ennast võõraste sulgedega. Lõppe hea – kõik hea. Kes pärast naerab, naerab paremini. Igaühel omad head ja vead.</p>	<p>Ülesanne: Loe ja jätta meelde eesti vanasõnu. Kas vene keeles räägitakse ka nii? Sügisel on seitse söögilauda. Põllu nägu näitab põllumehe tegu. Narrid põldu üks kord, narrib tema sind üheksa korda. Ära kiida suve enne sügist.</p>	<p>Ülesanne: Ühendage paarideks. Koostage dialoog, kus kasutatakse kaht-kolme vanasõna dialoogis vabalt valitud teemal. Eluaeg ela, Mida õpid noores eas, Keegi pole Tee tööd töö ajal, Tegijal juhtub Mida Juku ei õpi, Õpetus on parem Vara tööle, hilja voodi, Kordamine on Ega töö jänes ole, Tee ruttu, Et õpetada,</p>
<p>Ülesanne: Missugune vanasõna sobib selle muinasjutu juurde? Ära tõuse kõrgemaale, kui tiivad kannavad. Tasa sõuad, kaugele jõuad. Uhkus ajab upakile.</p>	<p>Ülesanne: Loe vanasõnu. Kasuta sulgudes olevaid sõnu keskvõrdes õiges vormis. Tervis on (hea) kui rikkus. Ei saa (kõrgele) lennata, kui tiivad kannavad. Mida (harv) käid, seda (armas) oled. Hommik on õhtust (tark). Hoobelda on (kerge), kui teha. Ihne rikas on sandist (vaene). Kes pärast naerab, naerab (hästi). Külas hea, kodus veel (hea). Mida (armas) laps, seda (kibe) vits. Mida (hilja) külvad, seda (vähe) lõikad.</p>	<p>Ülesanne: Lugege vanasõnu. Leidke nende ligikaudne venekeelne tõlge. Katke vasakpoolne tulp kinni ja öelge eesti vanasõnad peast. Algus raske, lõpp kerge. Ega kaht head korraga ei saa. Ega magaja kassi suhu hiir ei jookse. Eksimine on inimlik. Enne mõtlet, siis ütle. Hirmul on suured silmad. Igaühel oma head ja vead. Keelatud vile on magus. Kes ees, see mees. Kingitud hobuse suhu ei vaadata. Küsija suu pihta ei lööda.</p>

Õpilaste ja õpetajate suhtumine vanasõnade õppimisse ning õpetamisse
eesti keele kui teise keele tundides põhikooli III astmes

	Mida (palju) teed, seda (palju) sult tahetakse. Mida (vaene), seda (helde). (Hea) varblane peos kui tuvi katusel. Õigus on (vana) kui kohus. Üks vana sõber on (hea) kui kaks uut.	Külas hea, kodus veel parem. Oma silm on kuningas. Pill tuleb pika ilu peale. Parem karta kui kahetseda.
--	---	---

Allikas: autori koostatud